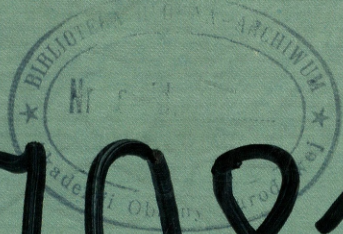

AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

AON 5625/2004

**PRACA W TERENIE
NA SZCZEBLU TAKTYCZNYM**

57081

WARSZAWA

2004

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH**

AON 5625/04

**PRACA W TERENIE
NA SZCZEBLU TAKTYCZNYM**

WARSZAWA

2004

Kierownik zespołu:

płk dr hab. Witold LIDWA

Zespół autorski:

ppłk dr Ryszard CHROBAK – (rozdział 1)

ppłk dr Jan POSOBIEC – (podrozdział 1.4.)

ppłk dr Jerzy CIEŚLIK – (rozdział 2)

mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK – (rozdział 3)

mjr dypl. Wojciech SZCZUROWSKI – (rozdział 4)

mjr dr Grzegorz SOBOLEWSKI – (rozdział 5)

ppłk dr Stanisław KORZENIOWSKI – (rozdział 6)

mjr dr Marek KUBIŃSKI – (rozdział 7)

Redakcja techniczna: kpt. mgr Adam BRZOZOWSKI

WSTĘP

Na szczeblach taktycznych praca w terenie stanowi dla oficera podstawową umiejętność. Stwierdzenie „pozwólcie terenowi walczyć” to przenośnia, w której zawarte jest przekonanie o potrzebie takiego organizowania działań, aby specyficzne właściwości terenu, wkomponowane w plan walki, potęgowały siłę obronną bądź zaczepną wojsk własnych. To zadanie trudne lecz możliwe do wykonania tylko wówczas jeżeli nauczymy się oceniać walory terenu i adaptować je do przygotowanych koncepcji działań.

Do kształcenia studentów AON w umiejętnościach pracy w terenie jest wiele wartościowych materiałów teoretycznych. Myślą przewodnią kolejnej pozycji, wydanej w formie poradnika, jest zaprezentowanie przykładowych rozwiązań pewnych stałych fragmentów pracy oficerów podczas pobytu w terenie (rekonesansu) w celu łatwiejszego zrozumienia istoty tej pracy oraz wypracowania modelu, który przeniesiony do jednostek stanowił będzie materiał wzorcowy pomocny dowódcom podczas ćwiczeń z wojskami.

Materiał kierowany jest do nauczycieli i studentów Akademii Obrony Narodowej.

1. POTRZEBY I ZAKRES PRACY W TERENIE

Słowo „dominacja” w sztuce wojennej
posiada swoisty urok.
I w rzeczywistości czynnikowi temu
przypada w udziale wielka część,
a być może i przeszło połowa
tych wpływów, jakie wywiera teren
na użycie sił zbrojnych(...)¹

Teren był i jest podstawowym czynnikiem warunkującym możliwości i sposoby prowadzenia walki zbrojnej. Znajomość terenu oraz umiejętność generowania konstruktywnych wniosków na podstawie jego profesjonalnej oceny powinna być atutem dowódcy i oficera sztabu na każdym szczeblu. Rozwój środków walki choćby najbardziej wysublimowanych absolutnie nie umniejsza znaczenia terenu. Zmienia się tylko podejście do jego oceny ponieważ ciągle zmienia się jego charakter a więc i zakres jego wykorzystania.

Walka zbrojna może być prowadzona w rejonach urozmaiconych pod względem geograficznym, w różnych porach roku i przy każdym typie pogody. Jej efektywność i powodzenie jest przede wszystkim pochodną właściwego przygotowania samej koncepcji jak i stanów osobowych oraz środków walki uwzględniającego pozytywne jak i negatywne cechy środowiska.

Doświadczenia historyczne wskazują, że zarówno koncepcja walki, przygotowanie wojsk jak i dostosowanie uzbrojenia i sprzętu bojowego do warunków geograficznych, klimatycznych czy też meteorologicznych obszaru działań, często decyduje o zwycięstwie lub przegranej.

Aktualna zatem jawi się teza sformułowana przez cytowanego już klasyka sztuki wojennej „Ponieważ zdarzają się okoliczności, które towarzyszą bitwie stale i mają na nią większy lub mniejszy wpływ, przeto należy je uwzględnić przy użyciu sił zbrojnych. Okolicznościami tymi są teren, pora dnia i pogoda”.² Nie ulega wątpliwości, iż zmieniać się będą środki postrzegania tych okoliczności, ale potrzeba

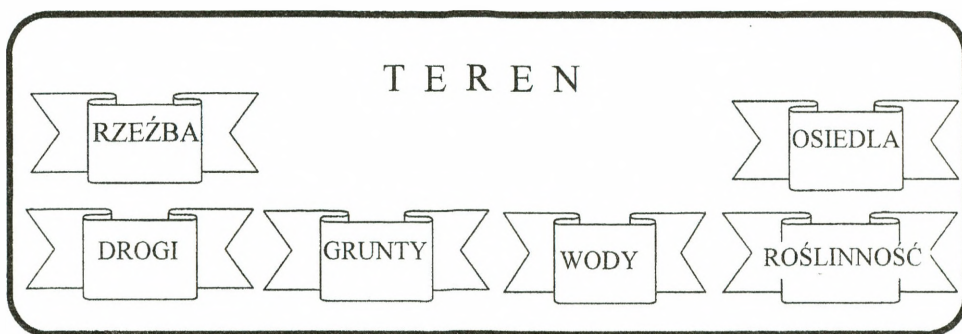
¹ C. von Clausewitz, *O Wojnie*, Lublin 1995, s.347

² Tamże, s. 104.

ich uwzględniania na przyszłym polu walki będzie nadal niezbędna. Dlatego też zarówno warunki fizyczno-geograficzne, jak i warunki klimatyczno-meteorologiczne środowiska walki³ są czynnikami które powinny być poddawane głębokim analizom i ocenom w czasie przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej.

1.1. Warunki fizyczno-geograficzne środowiska walki

W znaczeniu wojskowym środowisko geograficzne w obszarze zainteresowania taktyki nazywane jest terenem, na którym prowadzone jest starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali taktycznej.⁴ Przyjęto, że w dalszej części pracy środowisko geograficzne rozumiane będzie jako teren wraz z jego elementami (rysunek nr 1).

Rys. 1. Elementy składowe terenu.

„U ludów cywilizowanych bitwa bez wpływu terenu jest prawie nie do pomyślenia”.⁵ Prawdopodobnie dzisiaj Clausewitz napisałby, że bitwa bez uwzględnienia terenu jest nie do pomyślenia. Również współcześni teoretycy i praktycy wojskowi uważają, że „teren zarówno podczas planowania, jak i w czasie walki obronnej prowadzonej przez związek taktyczny zawsze powinien być przedmiotem szczególnie głębokiej i wszechstronnej analizy i oceny”.⁶ Dlatego ocena terenu już w trakcie planowania obrony powinna dostarczyć odpowiedź na pytanie: w jakim stopniu teren będzie sprzyjał a w jakim utrudniał realizację celów walki prowadzonej na szczeblach taktycznych?

³ W przyjętym znaczeniu środowisko walki potraktowano jako środowisko geograficzne rozumiane jako zespół komponentów, elementów takich jak: budowa geologiczna rejonu walki, ukształtowanie powierzchni, wody, gleby, roślinność i wytwory pracy ludzkiej.

⁴ S. Koziej, W. Łaski, R. Sznajder, *Teren i taktyka*, Warszawa 1980, s.17.

⁵ C. Clausewitz, *O wojnie*, wyd. cyt., s. 105.

⁶ S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*, Bellona, Warszawa 1993, s. 86; Z. Ścibiorek, *Rozważania o obronie*, Bellona, Warszawa 1993, s. 71.

W praktycznej działalności dowództwa taktycznego w trakcie oceny sytuacji sprowadza się to do określenia właściwości taktycznych terenu, czyli tych cech terenu, które w sposób istotny wywierają wpływ na koncepcję prowadzenia walki. Jest to zrozumiałe, bowiem ocena terenu w koncentruje swoje treści na określeniu przede wszystkim możliwości prowadzenia ognia i obserwacji, ukrycia, ochrony i maskowania wojsk oraz wykonania manewru.

Efektom analizy bloku problemowego, który przedstawiono na rys. 2 są konkretne wnioski dotyczące oceny pola walki (terenu i warunków atmosferycznych), które posłużą do określenia:

- terenu nieprzekraczalnego;
- terenu trudno przekraczalnego;
- korytarzy ruchu;
- dróg podejścia przeciwnika i wojsk własnych;
- terenu o kluczowym znaczeniu;
- możliwości prowadzenia obserwacji i ognia.

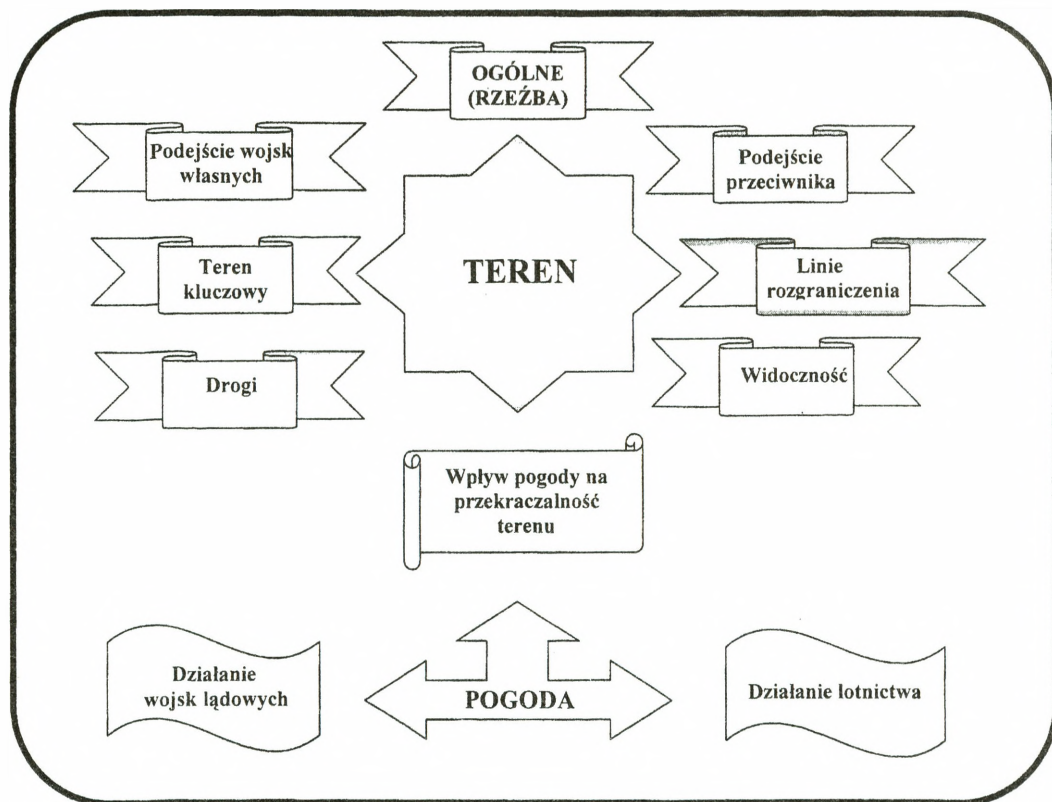
Dokonując oceny warunków atmosferycznych generowanie problemów sprowadza się do określenia wpływu tych warunków na teren, ludzi i sprzęt zarówno w stosunku do wojsk przeciwnika, jak też wojsk własnych, określenie wpływu opadów atmosferycznych na działanie wojsk w zakresie pokonania terenu, ograniczoną widoczność.

Wagę tego zjawiska podkreśla również fakt, że zgodnie z procedurami sojuszu każdy dowódca i sztab powinien dokonać taktycznej oceny środowiska w ramach informacyjnego przygotowania pola walki (IPB)⁷. Powinien też rozumieć wpływ warunków pogodowych oraz umieć zneutralizować niesprzyjające elementy środowiska. Prowadzone analizy powinny w każdej sytuacji zapewnić pełne zrozumienie wpływu warunków środowiska na prowadzenie działań bojowych

Czynniki fizyczne wpływają przeważnie na czas niezbędny do wykonania zadania bojowego, ponieważ takie czynniki jak: drogi, skład gleby, opady w połączeniu z możliwościami trakcyjnymi pojazdów bezpośrednio wpływają na wykonanie manewru podejmowanego w celu przekreślenia zamiaru przeciwnika. Wymiar fizyczny środowiska ma też bardzo istotne znaczenie w wypadku działania

⁷ IPB - intelligence preparation of the battlefield. W naszych siłach zbrojnych stosuje się skrót IPPW -- informacyjne przygotowanie pola walki

wojsk w warunkach użycia broni masowego rażenia i w warunkach ograniczonej widoczności.

Rys. 2. Przebieg oceny terenu i warunków atmosferycznych, na podst. ATP-35(B)

Przygotowując walkę należy pamiętać, że pomiędzy fizyczno-geograficznymi i klimatyczno-meteorologicznymi (rysunek nr 3) warunkami środowiska walki istnieje bardzo ścisły związek. Teren podlega zmianom w ciągu całego roku mają więc one (w większości) charakter sezonowy. Okresowe zaś zmiany właściwości taktycznych terenu w dużym stopniu zależą od zjawisk atmosferycznych związanych z klimatem występującym na danym obszarze.

Określenie możliwości optymalnego wykorzystania sił i środków w trakcie walki musi być wynikiem głębokiej analizy warunków atmosferycznych.

Rys. 3. Elementy klimatyczno-meteorologiczne warunków środowiska walki.

Wykonanie skutecznego manewru w walce, szczególnie przy słabej przejeźdźności terenu może być nieosiągalne w czasie trwania niekorzystnych zjawisk meteorologicznych. Obok obfitych i długotrwałych opadów atmosferycznych, szczególnie deszczu i śniegu - zalicza się do nich przede wszystkim grubą pokrywę śnieżną, gołoledź, małą widoczność (mgłę), silny wiatr i burze.

Istotnym czynnikiem rzutującym na możliwości techniczno-eksploatacyjne sprzętu bojowego są mrozy. Silne mrozy powodują również szybki spadek wydajności obsługi sprzętu bojowego. Niskie temperatury wpływają ujemnie na pracę zespołów mechanicznych. W czasie silnych mrozów metal staje się bardziej kruchy, gęstnieją smary, a elastyczność materiałów gumowych i plastikowych poważnie się obniża. Pogarsza się eksploatacja źródeł zasilania sieci pokładowej wozów bojowych, utrudnione jest uruchomienie silników, obniża się niezawodność pracy mechanizmów hydraulicznych i olejowych. Wszystkie te trudności wymagają wielu przedsięwzięć w trakcie przygotowania obrony dla zachowania pełnej gotowości do działania.

Z analizy możliwości technicznych nowych generacji sprzętu bojowego, doświadczeń ostatnich konfliktów zbrojnych wynika, że nocne działania bojowe będą zjawiskiem powszechnym współczesnego pola walki⁸.

Ograniczone „widzenie” nocą sprzętu wskazuje na potrzebę koordynacji i synchronizacji działań. Szczególnie dotyczy to uzgodnienia dróg i czasu manewru oraz ustalenia sygnałów wzajemnego identyfikowania się. W dalszym ciągu

⁸ A. Bujak, *Środowisko a działania bojowe na terytorium Polski*, Adam Marszałek, Toruń 2000, s. 54.

identyfikacja obiektów na polu walki, szczególnie w nocy stwarza określone trudności.⁹ Brak kontaktu wzrokowego z najbliższymi sąsiadami może powodować pojawianie się niepewności i wątpliwości. Dodatkowo, gdy nie są ustalone (lub są nieznanne) sygnały identyfikacji, a informowanie wzajemne niedostateczne, prowadzi to może do zdarzeń tragicznych w skutkach, np. wzajemne ostrzeliwanie się, wymianę ognia itp.

Przedstawione powyżej refleksje jednoznacznie wskazują, że warunki środowiska w jakich jednostki szczebla taktycznego mają prowadzić walkę muszą determinować dokładne przygotowania do tej walki tak sprzętu jak i ludzi.

1.2. Ogólne założenia rekonesansu

Prawda o tym, że podstawą sukcesu na polu walki jest podjęcie optymalnej decyzji i dokładne planowanie jest powszechnie znana. Celem planowania jest efektywne i adekwatne do istniejącej sytuacji użycie własnych sił i środków. Powszechnie przyjmuje się, iż punktem wyjściowym tego procesu jest zadanie otrzymane od przełożonego, choć jak wskazuje praktyka czasami dowódca danego szczebla, znając zamiar przełożonego, może sam określić swoje zadanie.

W procesie wypracowania decyzji, największe znaczenie odgrywa ocena sytuacji, w ramach której analizie podlega otrzymane zadanie, a ocenie warunki w jakich zadanie ma być wykonane. Celem oceny sytuacji jest więc stworzenie przejrzystego pod każdym względem obrazu wszystkich czynników środowiska stanowiących bazę do podjęcia decyzji.

Doświadczenia wskazują, iż bardzo istotnym przedsięwzięciem organizowanym szczególnie na szczeblach taktycznych w trakcie przygotowania działań jest *rekonesans*, który należy traktować jako integralną część pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji.

Rekonesans, to misja podejmowana w celu uzyskania w drodze bezpośredniej obserwacji lub wykorzystania innych metod wykrywania, informacji o działaniach i środkach przeciwnika lub potencjalnego przeciwnika albo danych meteorologicznych, hydrologicznych lub geograficznych określonego obszaru.¹⁰ Literatura poświęcona pracy dowódcy w terenie traktuje, iż rekonesans może mieć charakter zapoznawczy

⁹ Zob. H. N. Sc,hwarzkop, *Nie trzeba bohatera*, Ryton, Warszawa 1993, s. 525.

¹⁰ *Wojska Lądowe. Działania bojowe w środowisku lądowym. Terminologia*, Norma Obronna (projekt), s. 230.

lub rozpoznawczo-zadaniowy¹¹. Czasami możemy się też spotkać z określeniem: rekonesans indywidualny dowódcy, bądź rekonesans dowódcy z podwładnymi połączony ze stawianiem zadań w terenie i synchronizacją. Charakter prowadzonego rekonesansu wynika z celu, w jakim jest realizowany. Reasumując możemy przyjąć, iż w ramach procesu dowodzenia rekonesans może być realizowany (rys 4.):

- po analizie zadania;
- po wypracowaniu wariantów działania;
- w trakcie rozważania wariantów działania (gra taktyczna);
- po podjęciu decyzji.

Moment, w którym dowódca zdecyduje się na wyjazd w teren zależny będzie od wielu czynników. Jednym z nich jest ogólna sytuacja na polu walki i treść otrzymanego zadania.

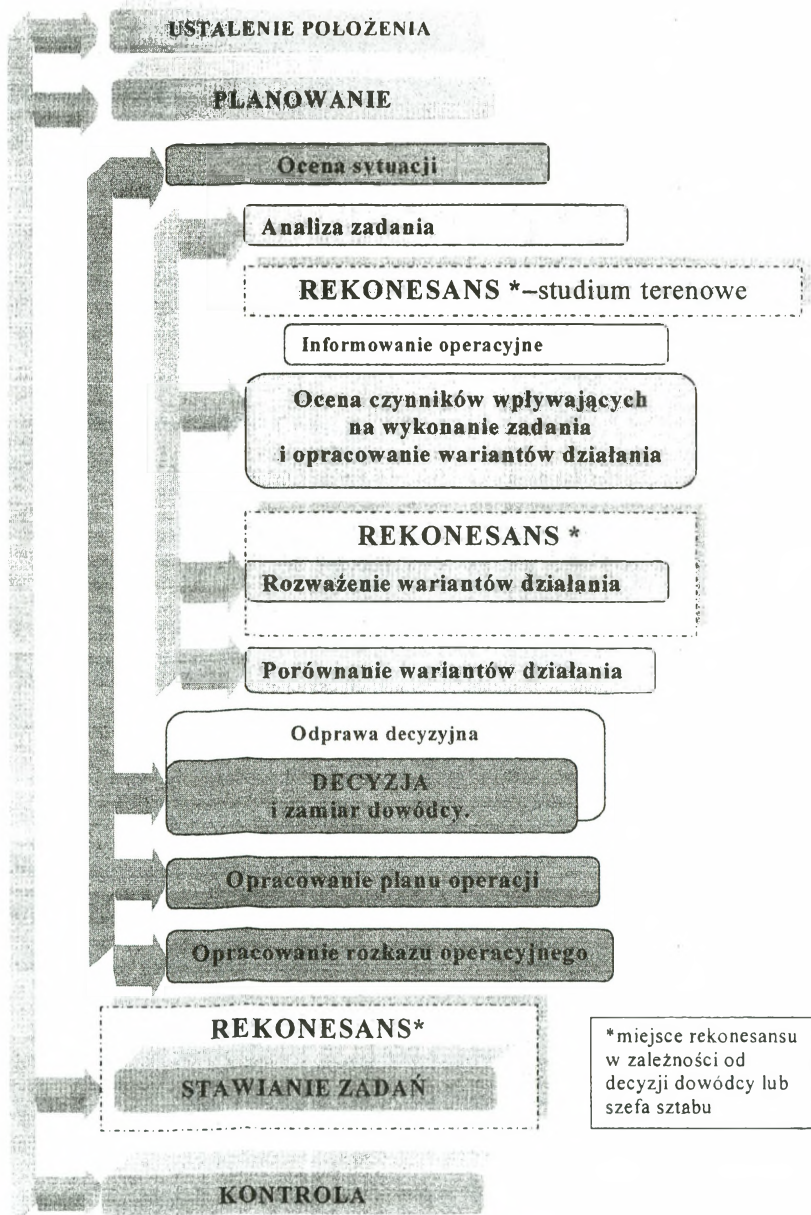
W sytuacji, kiedy pododdział (oddział) realizuje wcześniej postawione zadanie, dowódca w głównej mierze będzie zajmował się kierowaniem walką, a wyjazd na rekonesans zapoznawczy (po analizie zadania, w ramach rozważania wariantów działania) będzie obowiązkiem szefa sztabu, który odpowiada za planowanie nowego zadania.

W sytuacji, kiedy planowanie działań odbywać się będzie w okresie pokoju, czas na przygotowanie działań będzie stosunkowo długi, wówczas może być prowadzony rekonesans zapoznawczy w etapie oceny sytuacji jak też rozpoznawczo-zadaniowy po podjęciu decyzji. W wypadku ograniczonego czasu praca w terenie będzie ograniczała się do jednego wyjazdu.

Doświadczenia historyczne wskazują, iż ze względu na użyte środki do jego prowadzenia można wyróżnić następujące rodzaje rekonesansu:

- **tradycyjny** – polegający na bezpośredniej pracy grup rekonesansowych w rejonach planowanego użycia wojsk w celu konfrontacji treści wypracowanych z mapy z rzeczywistym terenem. Może on odbywać się na kilku punktach terenowych (w rejonie kluczowym, w punkcie ciężkości) ;

¹¹ A. Bujak, *Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO*, AON, Warszawa 2002, s. 75.

Rys. 4. Miejsce rekonesansu w procesie dowodzenia¹²

- *powietrzny* – polegający na pracy grup rekonesansowych z powietrza (głównie ze śmigłowca) w rejonach planowanego użycia wojsk w celu zapoznania się z terenem i konfrontacji treści wypracowanych z mapy z terenem. Umożliwia przegląd całego rejonu działań.

¹² J. Wolejszo, *Metody i treść pracy zespołów ...*, cz. IV *Rekonesans*, Warszawa 2002, s. 6.

- *ze wsparciem technicznym* – polegający na pracy grup rekonesansowych z terenem przedstawionym na fotopanoramie, na mapie komputerowej, przystosowanej do obserwacji trójwymiarowej interesującego wycinka terenu z uwzględnieniem pól martwych, a także obserwacji terenu i jego pokrycia.

Należy podkreślić, iż rekonesans tradycyjny – jest szczególnie konieczny na niższych szczeblach dowodzenia, głównie pododdziału czy też oddziału (w rejonie kluczowym) na których wymagana jest duża dokładność działania poszczególnych elementów ugrupowania bojowego oraz wykonywania zadań ogniowych w obszarze bezpośredniej styczności wojsk. Metody te mogą być użyte pojedynczo lub w różnych kombinacjach, nie można też wykluczyć zastosowania innych, właściwych dla danej sytuacji, zadania specyfiki terenu oraz dysponowanych sił i środków¹³

Możliwości użycia przekazów satelitarnych, zdjęć lotniczych czy też obrazu telewizyjnego (np., bezpilotowe środki latające) pozwala na obserwację w czasie rzeczywistym interesujących nas wycinków terenowych. Uzyskany bardzo dokładny (cyfrowy) obraz pola walki w połączeniu z nowoczesnymi wozami dowodzenia i wsparty techniką komputerową pozwala szybciej i dokładniej wyciągać wnioski potrzebne do planowania, czy też weryfikacji przyjętych decyzji. Zespolenie w ramach nowoczesnych stanowisk dowodzenia obrazu i wsparcia komputerowego (analiz komputerowych) spowoduje, iż coraz szersze zastosowanie w przyszłości będzie miał rekonesans zapoznawczy oparty o wsparcie techniczne. Przemawiają za tym też inne aspekty: *oszczędność czasu (szybkość uzyskania danych); bezpieczeństwo; szerszy wgląd w teren (nawet w ugrupowaniu przeciwnika).*

1.3. Planowanie i organizacja rekonesansu

Warunkiem sprawnego przeprowadzenia rekonesansu jest staranne jego przygotowanie. Dowódca decyduje, w jakim celu, a więc kiedy, gdzie i z kim uda się w teren. W przypadku braku tych wytycznych powyższe kwestie proponuje dowódcy szef sztabu.¹⁴ Po uzyskaniu akceptacji przez dowódcę szef sztabu opracowuje szczegółowe wytyczne do przeprowadzenia rekonesansu. Uwzględnia go też w planie

¹³ A. Bujak, *Praca w terenie...*, op.cit., s. 77.

¹⁴ Może zdarzyć się też taka sytuacja, że dowódca nie będzie brał udziału w rekonesansie zapoznawczym w fazie oceny sytuacji, a pozostawi swobodę szefowi sztabu. Natomiast obecność dowódcy jest wskazana w rekonesansie poświęconym konfrontacji podjętej decyzji i postawieniu zadań i synchronizacji.

pracy sztabu. Wytyczne te przekazywane są podczas informowania operacyjnego lub odprawy koordynacyjnej w miarę postępu procesu planowania.

Wytyczne do organizacji pracy w terenie (rekonesansu) będą zazwyczaj obejmować:

- cel wyjazdu w teren (rekonesansu);
- czas przeprowadzenia rekonesansu;
- liczbę i skład grup rekonesansowych oraz ich miejsce pracy;
- zakres przygotowania się do pracy w terenie;
- odpowiedzialnych za przygotowanie i dojazd poszczególnych grup rekonesansowych;
- czas i miejsce zbiórki grup rekonesansowych;
- organizację wyjazdu i łączności;
- organizację ubezpieczenia i ochrony grup rekonesansowych.

Cel rekonesansu wynikał będzie z potrzeb pracy w terenie określonych przez dowódcę. Z celu tego wynikał będzie termin i czas trwania rekonesansu. W zależności od potrzeb różna może być liczba grup rekonesansowych. Przykładowo w rejonie decydujące o wykonaniu zadania może udać się dowódca z grupą rekonesansową, a na kierunek pomocniczy - równolegle szef sztabu.

Za odpowiednie przygotowanie punktów pracy odpowiedzialni są wyznaczeni oficerowie sztabu i dowódcy pododdziałów, w których rejonie znajdują się wyznaczone punkty pracy. Przygotowanie punktów rekonesansowych powinno obejmować:¹⁵

- wybór odpowiednich dróg dojazdu (dojścia) do poszczególnych punktów pracy;
- zapewnienie skrytości i bezpieczeństwa podejścia oraz pracy w każdym z tych punktów;
- wyposażenie w niezbędny sprzęt i urządzenia do obserwacji, łączność oraz pomocnicze materiały do sprawnego wykonania zaplanowanych zadań;
- ustalenie sposobu pracy sprzyjającej szybkiemu i dokładnemu wykonaniu planowanych czynności.

Podstawowym dokumentem do przeprowadzenia pracy w terenie jest plan rekonesansu w formie dokumentu pisemno-graficznego. W części pisemnej planu rekonesansu podaje się (załącznik 3):

¹⁵ A. Bujak, *Praca w terenie...*, op.cit., s. 81.

- cel rekonesansu;
- organizację rekonesansu, w tym skład i wyposażenie poszczególnych grup rekonesansowych;
- organizację łączności;
- ochronę i ubezpieczenie grup rekonesansowych w czasie dojazdu i pracy na punktach;
- układ i treść rozpatrywanych zagadnień w czasie rekonesansu

W części graficznej:

- drogi dojazdu;
- punkty pracy;
- punkty spotkania z innymi uczestnikami;
- rejon przyszłych działań (pasy i kierunki natarcia);
- zarys decyzji (jeśli rekonesans prowadzony jest po podjęciu decyzji).

Plan rekonesansu w formie dokumentu pisemno-graficznego sporządza się zwykle od szczebla batalionu wzwyż. W niższych ogniwach dowodzenia niezbędne dane dotyczące rekonesansu i jego wyników mogą być zapisywane w formie notatek

1.4. Przygotowanie do pracy w terenie

Czynnikiem determinującym przygotowanie się do pracy w terenie jest również zajmowane stanowisko funkcyjne lub specjalność wojskowa. Każdy z oficerów zobligowany jest do indywidualnego, wynikającego z zajmowanej funkcji przygotowania osobistego do pracy w terenie.

Zwykle oficerowie opracowują materiały i dokumenty w formie pisemnej lub graficznej o charakterze formalnym i pomocniczym. W zależności od potrzeb mogą to być:

- mapy i szkice,
- plan rekonesansu,
- tabele synchronizacji,
- zadania dla pododdziałów,
- kalkulacje operacyjno-taktyczne,
- inne, w zależności od potrzeb.

Przygotowanie indywidualne obejmuje: przygotowanie mapy do pracy, zapoznanie z terenem gdzie ma być przeprowadzony rekonesans, przygotowanie danych i kalkulacji niezbędnych do uzasadnienia składanych propozycji.

Odpowiednie przygotowanie mapy do pracy, umożliwia wygodne korzystanie z informacji zawartych na niej, jak również usprawnia posługiwanie się mapą w terenie.

Przygotowanie map zwykle obejmuje następujące czynności: sklejenie mapy, zapoznanie się z nią, uaktualnienie, uwypuklenie, przygotowanie folii do rysowania, złożenie mapy.¹⁶ Dodatkowo mapa powinna być zabezpieczona przed niekorzystnym oddziaływaniem na nią warunków atmosferycznych, jest ona bowiem jednym z ważniejszych dokumentów wykorzystywanych przez oficerów w działaniach bojowych.

Sklejenie mapy – zwykle skleja się je najpierw pasami lub słupami, następnie łączy w całość. Doboru arkuszy dokonuje się na podstawie godeł. Zbędne marginesy map, przeważnie wschodnie i północne obcina się (z wyjątkiem skrajnych arkuszy mapy), umożliwiając w ten sposób ewentualne doklejenie do istniejącej mapy kolejnych arkuszy.

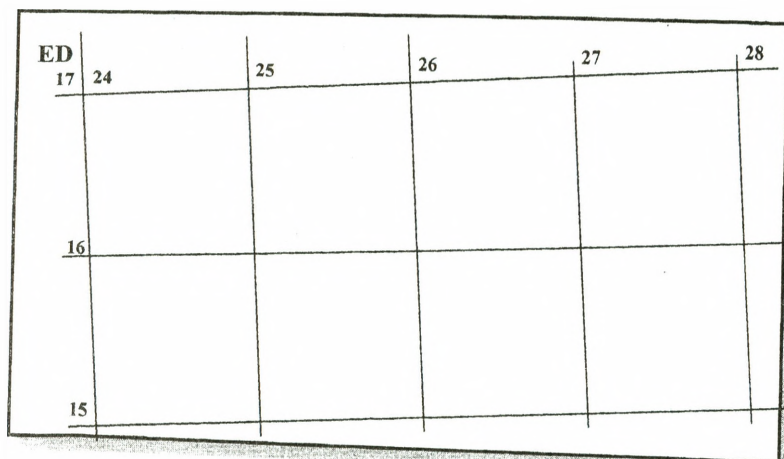
Zapoznanie się z mapą – obejmuje zapoznanie się z jej podstawowymi danymi (skala, rok wydania, układ współrzędnych, wysokość warstwicowa, linie siatki kilometrowej.) Jeżeli mapa składa się z większej liczby arkuszy, to w celu łatwiejszego posługiwania się nią w terenie, dodatkowo opisuje się współrzędne prostokątne (rys. 5). Dokonuje się tego, mając na uwadze obszar zainteresowania lub działania w taki sposób, aby po złożeniu mapy była możliwość ich szybkiego odczytania.

Uaktualnienie mapy – polega na oznaczeniu różnic, jakie występują między treścią mapy a stanem faktycznym. Podstawą do uaktualniania mapy są zwykle wiadomości otrzymane od przełożonego, elementów rozpoznawczych, sąsiadów, zdjęcia lotnicze oraz bezpośredni pobyt w terenie.

Uwypuklenie mapy – uwypukla się tylko te elementy terenu, które są słabo czytelne, a mają istotny wpływ na prowadzenie działań. Nie należy przy tym zaciemniać czytelności innych elementów mapy. Zwykle są to dominujące

¹⁶ Por. *Topografia wojskowa*, MON Warszawa 1983, s. 333.

wzniesienia, tereny bagniste i podmokłe, mosty, wiadukty oraz miejscowości lub ich nazwy. Dotyczy to przede wszystkim rejonu (pasa) działania.

Rys. 5. Dodatkowy opis siatki kilometrowej na mapie (wariant).

Złożenie mapy – mapę należy złożyć w taki sposób, aby można było wygodnie posługiwać się nią w terenie oraz przechowywać w mapniku, torbie połowej lub w specjalnym pokrowcu na mapy. Przed złożeniem należy dokładnie określić granice rejonu (pasa) działania i złożyć ją wzdłuż tych granic, w sposób umożliwiający szybkie jej przełożenie w wypadku, gdy potrzebny obszar mapy jest większy, niż rozmiar mapnika, torby na mapę (szczególnie w marszu).

Ze względu na powszechne wykorzystanie folii, którą wykorzystuje się do nanoszenia sytuacji taktycznych oraz informacji niezbędnych do pracy w terenie, do mapy należy przytwierdzić arkusz folii, który powinien obejmować cały obszar zainteresowania. Folia powinna być przytwierdzona do mapy w sposób uniemożliwiający jej przemieszczanie i musi być dowiązana do mapy poprzez wrysowanie na niej kilku punktów kontrolnych. Powinny być one umieszczone w takim miejscu, aby nie utrudniały późniejszego nanoszenia kolejnych informacji graficznych na folię.

Materiały do pracy w terenie powinny być przygotowywane w sposób umożliwiający ich efektywne wykorzystanie w każdych warunkach terenowych i atmosferycznych. Ich treść powinna być czytelna i zwięzła, a dokumenty formalne wykonane według obowiązujących wzorów. Kalkulacje i obliczenia muszą być rzetelne, oparte o wiarygodne dane i analizy dokonane na stanowisku dowodzenia.

Ich treść i forma powinna umożliwiać korektę i nanoszenie nowych informacji będących wynikiem pracy w terenie.

Podsumowując powyższe wskazówki należy stwierdzić, że od właściwego przygotowania się oficerów dowództwa i sztabu do zajęć w terenie, uzależnione jest w dużej mierze poprawne wykorzystanie zróżnicowanych warunków terenowych w rozwiązywaniu złożonych problemów pola walki. Bez teoretycznej wiedzy i przygotowania się indywidualnego nie jest możliwe rozwijanie i kształtowanie wyobraźni taktycznej niezbędnej każdemu oficerowi w profesjonalnym wykonywaniu obowiązków.

2. ORIENTOWANIE TOPOGRAFICZNE

Umiejętność właściwego orientowania się w terenie jest jednym z podstawowych warunków wpływających na wykonanie zadania bojowego. Żołnierz zawsze, w każdych warunkach pola walki, powinien być bardzo dobrze zorientowany co do swojego miejsca w terenie.

Orientowaniem się w terenie w dowolnych warunkach nazywamy określenie miejsca, w którym znajdujemy się względem: stron świata, otaczających przedmiotów terenowych i elementów terenu. Orientowanie się wymaga umiejętności prawidłowego wyszukania i wykorzystania przedmiotów orientacyjnych, określenia w terenie kierunku i odległości.

Orientowanie topograficzne można prowadzić dla: 1) **podwładnych** — w celu zapoznania ich z warunkami terenowymi przyszłego pola walki oraz wskazania tych przedmiotów terenowych, które mają zasadnicze znaczenie w czasie prowadzenia działań; 2) **przełożonych** (w czasie prowadzenia działań bojowych).

Orientowanie topograficzne z zasady powinien prowadzić przełożony z podwładnymi. Nie można jednak wykluczyć możliwości prowadzenia orientowania przez dowódców będących w styczności z przeciwnikiem, dla dowódców pododdziałów (oddziałów), którzy mają walczyć na ich kierunku.

Orientowanie topograficzne osiągnie swój cel, jeżeli wszyscy orientowani potrafią bez wglądu w mapę wskazać kierunki i odległości do zasadniczych przedmiotów terenowych będących w pasie (kierunku, rejonie, obszarze) działania.

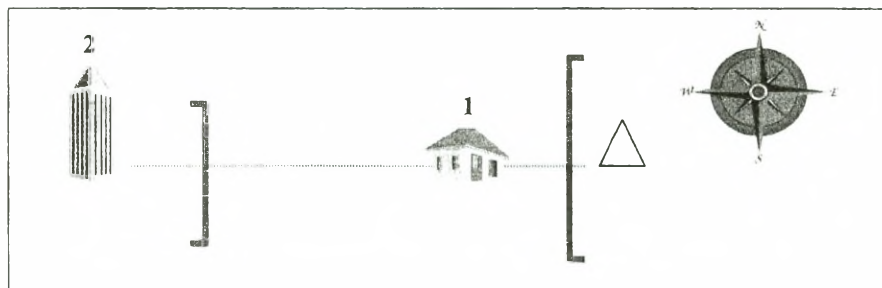
W terenie można się orientować: według mapy, szkicu lub zdjęcia lotniczego lub bez mapy.¹⁷

Od szczebla plutonu wzwyż podstawowym sposobem orientowania się w terenie jest orientowanie z wykorzystaniem wojskowej mapy topograficznej. Polega ono na wykonaniu następujących czynności:

1. określenie geograficznego kierunku działania,
2. zorientowanie mapy,
3. określenie miejsca stania (na mapie),
4. porównanie mapy z terenem i jego krótka ocena (charakterystyka).

Ad1) Określenie geograficznego kierunku działania, wykonywane jest stojąc twarzą do przeciwnika, czyli w kierunku przyszłego działania wojsk własnych.¹⁸ Orientujący odczytuje na kompasie (busoli) kierunek geograficzny (stronę świata: północ, południe, wschód lub zachód) a następnie wskazuje ten kierunek w terenie, dwoma lub jednym obiektem terenowym.

W dotychczasowej praktyce szkoleniowej kierunek strony świata wskazywano dwoma punktami (rys. 6): bliższym (w niewielkiej odległości od orientującego, tzn. ok. 30-50 m) i dalszym (znajdującym się najczęściej na granicy zasięgu wzroku).

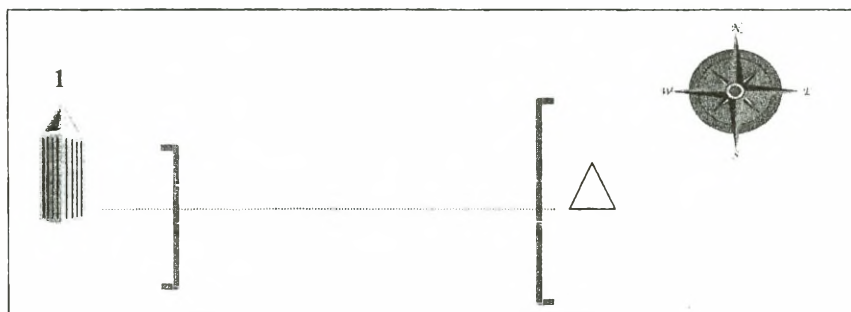
Rys. 6. Określenie kierunku strony świata dwoma punktami:

"DOM - dalej WIEŻA - ZACHÓD".

¹⁷ W AON studenci podczas pracy w terenie prowadzą orientowanie topograficzne według mapy. Dlatego też, właśnie ten sposób został zaprezentowany.

¹⁸ Prowadząc orientowanie topograficzne należy wskazać kierunek zgodny z kierunkiem prawdopodobnego działania wojsk własnych, a nie jak często to robią prowadzący orientowanie kierunek północy.

Wydaje się jednak, że wskazywanie kierunku stron świata jednym punktem (rys. 7), jest sposobem prostszym i szybszym, a jednocześnie jednakowo interpretowanym przez orientowanych¹⁹.

Rys. 7. Określenie kierunku strony świata jednym punktem:
"WIEŻA - ZACHÓD".

Ad2) Zorientowanie mapy polega na takim jej ułożeniu, aby kierunki stron świata na mapie były zgodne z kierunkami stron świata w terenie. Najprostszym sposobem zorientowania mapy jest tzw. sposób magnetyczny, za pomocą busoli lub kompasu.

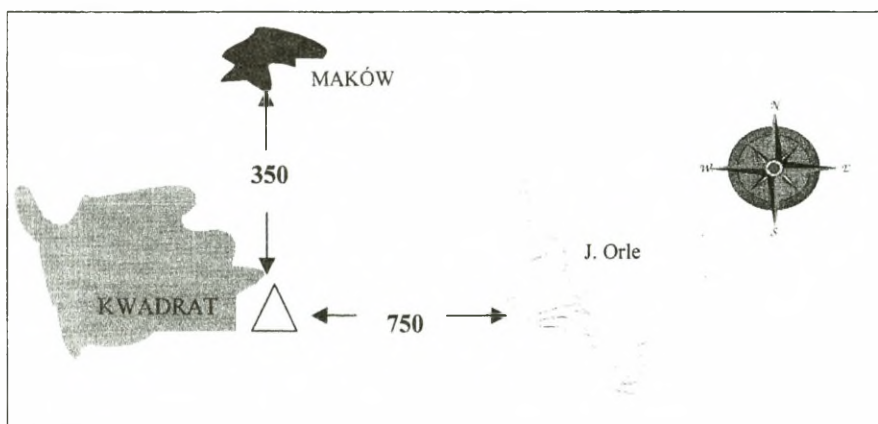
Ad3) Określenie miejsca stania w stosunku do otaczających przedmiotów terenowych polega na wskazaniu na mapie miejsca stania w stosunku do co najmniej dwóch przedmiotów (elementów), które są zidentyfikowane zarówno na mapie, jak i w terenie oraz przekazanie tego orientowanym w celu zaznaczenia na swych mapach.

Orientujący, chcąc przekazać właściwą informację określającą miejsce stania musi sam, w zależności od charakterystyki tego miejsca określić je jednym ze sposobów:

1. Według najbliższych przedmiotów terenowych;
2. Według rzeźby terenu;
3. Pomiarem odległości;
4. Sposobem wcięć

¹⁹ Szczególnie w sytuacji kiedy wskazywany obiekt jest duży, bardzo dobrze widoczny. Dla każdego uczestnika rekonesansu bez względu na zajmowane miejsce podczas orientowania topograficznego tak wskazany kierunek jest jednakowo interpretowany.

Podczas pracy w terenie najczęściej stosowanymi sposobami (ze względu na czynnik czasu) określenia miejsca stania są: według najbliższych przedmiotów terenowych i według rzeźby terenu, które mogą być stosowane łącznie (rys. 8).

Rys. 8. Określenie miejsca stania:

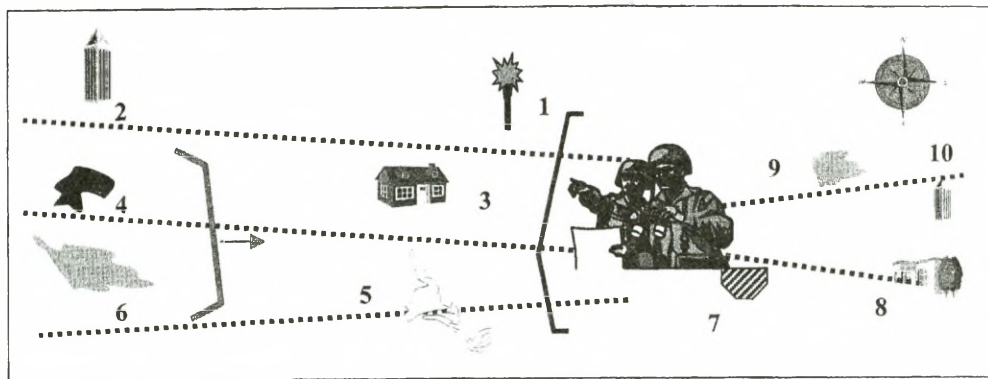
"Znajdujemy się na wschodnim skraju lasu KWADRAT, 750 m na zachód od jeziora ORLE i 350 m na południe od miejscowości MAKÓW".

Celowe jest określenie miejsca stania z dokładnością 1mm w skali mapy. Jest to dokładność możliwa do uzyskania w czasie pracy dowódcy w terenie. Pracując z podstawową mapą na szczeblu pododdziału, jaką jest mapa w skali 1:50000, można prostymi graficznymi sposobami określić położenie miejsca stania z dokładnością 50 m.

Ad4) Porównanie mapy z terenem przeprowadza się w czasie orientowania topograficznego tak, jak podczas pracy na mapie. Polega ono na odnajdywaniu (identyfikowaniu) na mapie, przedmiotów i elementów rzeźby widocznych w terenie, jak również wskazywanie w terenie przedmiotów oznaczonych na mapie.

Umożliwia to szybkie i dokładne zbadanie terenu, wykrycie powstałych w nim zmian, określenie dokładnego rozmieszczenia celów, punktów orientacyjnych i innych, ważnych obiektów, dokładne określenie kierunków i odległości w terenie do obiektów przedstawionych na mapie, lecz niewidocznych z miejsca stania.

Porównanie mapy z terenem rozpoczynamy, stojąc twarzą w kierunku przeciwnika, wskazujemy widoczne przedmioty terenowe, rozpoczynając od prawej granicy omawianego obszaru w lewo. Na poszczególnych kierunkach wskazuje się najpierw przedmioty bliższe a następnie dalsze (rys.9).

Rys. 9. Kolejność wskazywania przedmiotów terenowych w czasie orientowania topograficznego.

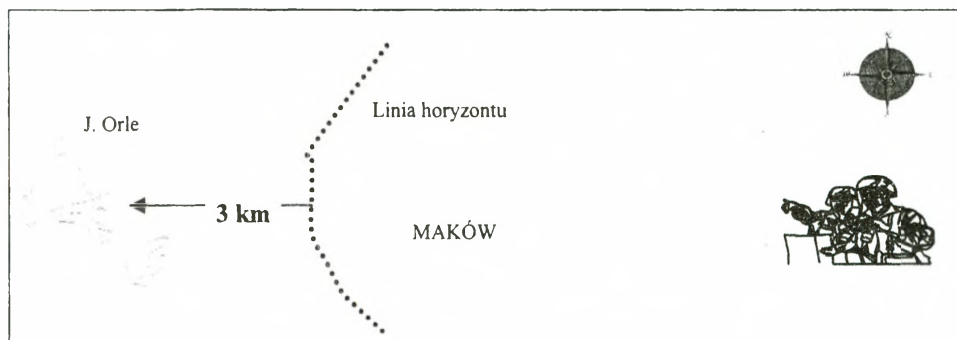
Przedmioty terenowe w natarciu wskazuje się: do przodu - na głębokość obiektu bliższego, do tyłu - do rubieży rozwijania w kolumny plutonowe; w obronie: do przodu - na głębokość najdalszego zasięgu ognia środków danego szczebla, do tyłu na głębokość ugrupowania.

W razie występowania wielu przedmiotów terenowych należy dążyć do wskazywania przedmiotów mających wpływ na prowadzenie działań oraz tych, które będą trwałymi punktami orientacyjnymi w czasie prowadzenia działań (dozorami).

Zasadniczą granicą obszaru, w którym prowadzimy orientowanie topograficzne, są linie rozgraniczenia (kierunki działań) oddziałów czy pododdziałów. Porównując mapę z terenem należy przestrzegać następujących zasad:

- poczynając od kierunku na którym znajduje się (lub będzie znajdował się) przeciwnik, ustala się położenie przedmiotów terenowych (osiedla, lasy, jeziora, mosty itp.). Wskazywanie ich odbywa się z zasady do linii horyzontu;
- dokładnie charakteryzuje się teren na kierunku działania z podaniem położenia przedmiotów niewidocznych z miejsca stania zaznaczonych

- na mapie, jeżeli wywierają one istotny wpływ na wykonywanie zadania bojowego, np. naturalne przeszkody, węzły dróg, mosty itp.;
- przedmioty widoczne wskazuje się ręką, podając jednocześnie ich charakterystykę np. nazwę, szerokość, głębokość, możliwość pokonania itp.;
 - określając położenie przedmiotów niewidocznych należy podawać odległość do nich ocenioną na podstawie mapy oraz kierunek według przedmiotu pomocniczego lub strony świata, np. „MAKÓW dalej 3km - jezioro ORLE (charakterystyka)...”; lub „w kierunku zachodnim 7 km – jezioro ORLE (charakterystyka)” (rys. 10)
 - na pozostałych, mniej ważnych kierunkach zwraca się uwagę na położenie tylko najważniejszych przedmiotów, ułatwiających orientację w terenie;
 - orientowanie topograficzne kończy się krótką oceną terenu, biorąc pod uwagę jego wpływ na wykonywane zadanie bojowe.

Rys. 10. Określanie obiektu niewidocznego z miejsca prowadzenia orientowania.

W szczególności uwzględnia się:

- a) właściwości obronne i ochronne,
- b) warunki przejezdności,
- c) warunki obserwacji, maskowania i prowadzenia ognia,
- d) łatwość orientowania się,
- e) możliwość wykorzystania i rozbudowy inżynieryjnej terenu.

UWAGA! W czasie orientowania topograficznego mapa powinna być stale zorientowana, a orientujący powinien być zwrócony twarzą w stronę omawianej w danej chwili sytuacji.

Orientowanie topograficzne przedstawione powyżej w pełnej formie i treści praktycznie jest realizowane tylko w warunkach procesu dydaktycznego. W warunkach bojowych (dla skrócenia czasu pracy w terenie), orientowanie topograficzne będzie łączone z taktyczną oceną terenu lub częściej jako element meldunku bojowego dowódcy będącego w styczności z przeciwnikiem. *Przykładową treść orientacji topograficznej zawarto z załączniku nr 1.*²⁰

3. TAKTYCZNA OCENA TERENU

Studiowanie terenu jego analiza i ocena jest procesem ciągłym w pracy dowódcy i sztabu oddziału, jest również składową oceny sytuacji w procesie decyzyjnym. Stanowi ona ogniwo procesu wypracowywania decyzji, istotne zarówno przy analizie zadania, jak i w ocenie położenia oraz budowy koncepcji wykorzystania elementów wojsk własnych oraz działania sąsiadów. Tak kompleksowo prowadzona ocena skłania do wyszukiwania tych właściwości i cech terenu, które ułatwiają wykonanie zadania wojskom własnym, a utrudniają przeciwnikowi.

Prowadzona w zasadzie dwoma sposobami: pierwszy przy wykorzystaniu mapy (zasadniczy dla sztabu oddziału) oraz w terenie – celem uszczegółowienia wniosków z oceny prowadzonej na podstawie mapy. Określając wpływ terenu na działania bojowe wojsk należy dokonać oceny tych czynników, które składają się na jego właściwości taktyczne.

3.1. Właściwości taktyczne terenu

Właściwościami taktycznymi terenu nazywa się cechy terenu, które wywierają wpływ na organizację i sposoby prowadzenia walki.

²⁰ Przedstawiony przykład jest tylko częścią orientowania topograficznego, które nie skończyłoby się w tym miejscu i prowadzone byłoby dalej, dookoła. Stanowi swego rodzaju wzorzec postępowania.

Mówiąc o właściwościach taktycznych terenu mamy na uwadze warunki i możliwości:

1. Możliwości prowadzenia walki, ochrona wojsk i sprzętu

- a) w obronie – dogodny rejon rozmieszczenia pododdziałów, rejon skupienia głównego wysiłku, rozmieszczenie artylerii, SD, elementów tyłowych, a także kierunków podejścia przeciwnika, rubieży rozwinięcia jego sił, kierunków dogodnych do uderzenia, rejon i odcinki wrażliwe na jego ogień,
- b) w natarciu – dogodny kierunek uderzeń w tym punkt ciężkości, rozmieszczenie artylerii, kierunek przesunięcia odwodu, rubieże i obiekty do opanowania; ze strony przeciwnika dogodny kierunek manewru odwodami, organizowanie obrony na kolejnych rubieżach, możliwe kierunki podejścia odwodów z głębi, rozmieszczenie SD, artylerii i innych ważnych elementów.

2. Warunki ruchu i manewru

- a) w obronie – rubieże rozwinięcia i kierunki kontrataku, kierunki i rubieże działania OPpanc i OZap, drogi dowozu i ewakuacji, dogodny kierunek do natarcia pododdziałów przeciwnika i przesunięcie jego odwodów, możliwe rubieże jego rozwinięcia i ataku, kierunki dogodne do wykonania uderzeń na skrzydła,
- b) w natarciu – dogodny kierunek do działania czołgów i transporterów, możliwości przegrupowania pododdziałów, kierunki przegrupowania artylerii, odwodów, tyłów i SD, kierunki podejścia do obrony przeciwnika, możliwe kierunki obejścia i oskrzydlenia, rubieże rozwinięcia i ataku, kierunki przesunięcia i rubieże rozwinięcia OPpanc, kierunki i odcinki nieprzejezdne ze wskazaniem dróg obejścia, potrzeby w zakresie budowy dróg, a także dogodny kierunek kontrataków przeciwnika, drogi manewru odwodami, drogi dowozu, kierunki wycofania, przegrupowanie artylerii.

- ### **3. Warunki widoczności i prowadzenia ognia – ustalenie dominujących wzniesień z dalekim wglądem na określonych kierunkach, skrytych podejść oraz przedmiotów terenowych osłaniających manewr i rozmieszczenie sprzętu bojowego, rozpoznanie charakteru zbroczy, nierówności terenowych, rozpoznanie naturalnych ukryć i zasłon, określenie głębokości i długości wąwozów, jarów oraz możliwości ich wykorzystania, jak również ustalenie obszarów niedogodnych**

pod względem naturalnego maskowania. Określenie rubieży do prowadzenia ognia na wprost, odcinki pól zakrytych i martwych.

4. Warunki wykonania prac inżynierskich – charakter i rodzaj gruntu, poziom wód gruntowych, ilość materiału budowlanego, naturalne i sztuczne przeszkody, stan i liczba dróg, mostów, przepraw.

5. Warunki orientowania się – charakter terenu, a w nim wyraźnie i trwale występujące /dobrze widoczne/ przedmioty, rzeźba terenu, pokrycia, różnorodne pojedyncze obiekty terenowe.

Duża ilość wymienionych warunków sprawia, że jest to zagadnienie o dość dużym stopniu szczegółowości. Biorąc pod uwagę, że dowódca lub osoby funkcyjne sztabu oddziału jadąc w teren decydują się sprawdzić wybrane miejsca w rejonie działania, dysponując przy tym ograniczoną ilością czasu, ich taktyczna ocena terenu musi być odpowiednio ukierunkowana.

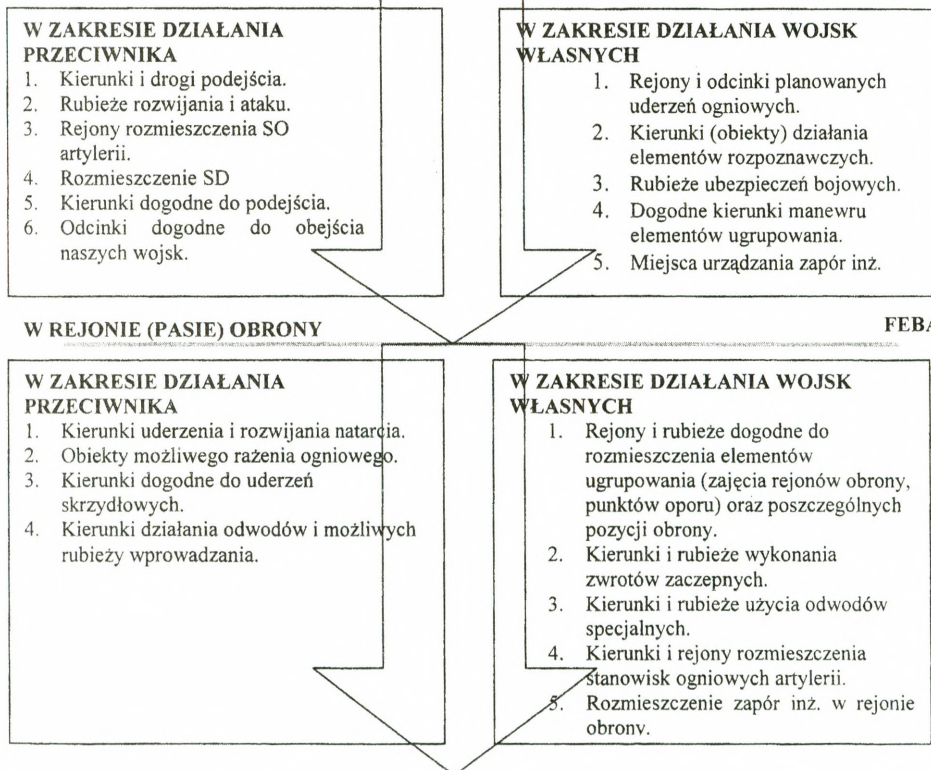
Do zasadniczych czynników, które stanowią podstawę ukierunkowania w ocenie terenu można wymienić: położenie wojsk własnych i przeciwnika w terenie, ocena możliwego działania przeciwnika w terenie, zamiar rozegrania walki przez przełożonego, zwłaszcza w zakresie roli oddziału, zadanie bojowe oddziału, zamiar działania dowódcy oddziału, możliwości elementów ugrupowania bojowego, zadania i sposób działania sąsiadów, przewidywane zmiany w terenie w wyniku działań bojowych. Uwzględnienie powyższych czynników gwarantuje wyprowadzenie właściwych wniosków

3.2. Ocena terenu podczas przygotowania obrony

Zasadniczą przesłanką oceny terenu w obronie jest organizowanie ugrupowania bojowego i tworzenie systemu ognia. Teren dzieli się na strefy, przy czym w odniesieniu do działań przeciwnika ocenia się go począwszy od zasięgu środków ogniowych, którymi dysponuje oddział, do przedniej linii obrony. Z kolei w odniesieniu do działania wojsk własnych należy teren oceniać od przedniej linii obrony do tylnej granicy rejonu (rys.11).

**NA PODEJŚCIACH DO PRZEDNIEJ
LINII OBRONY**

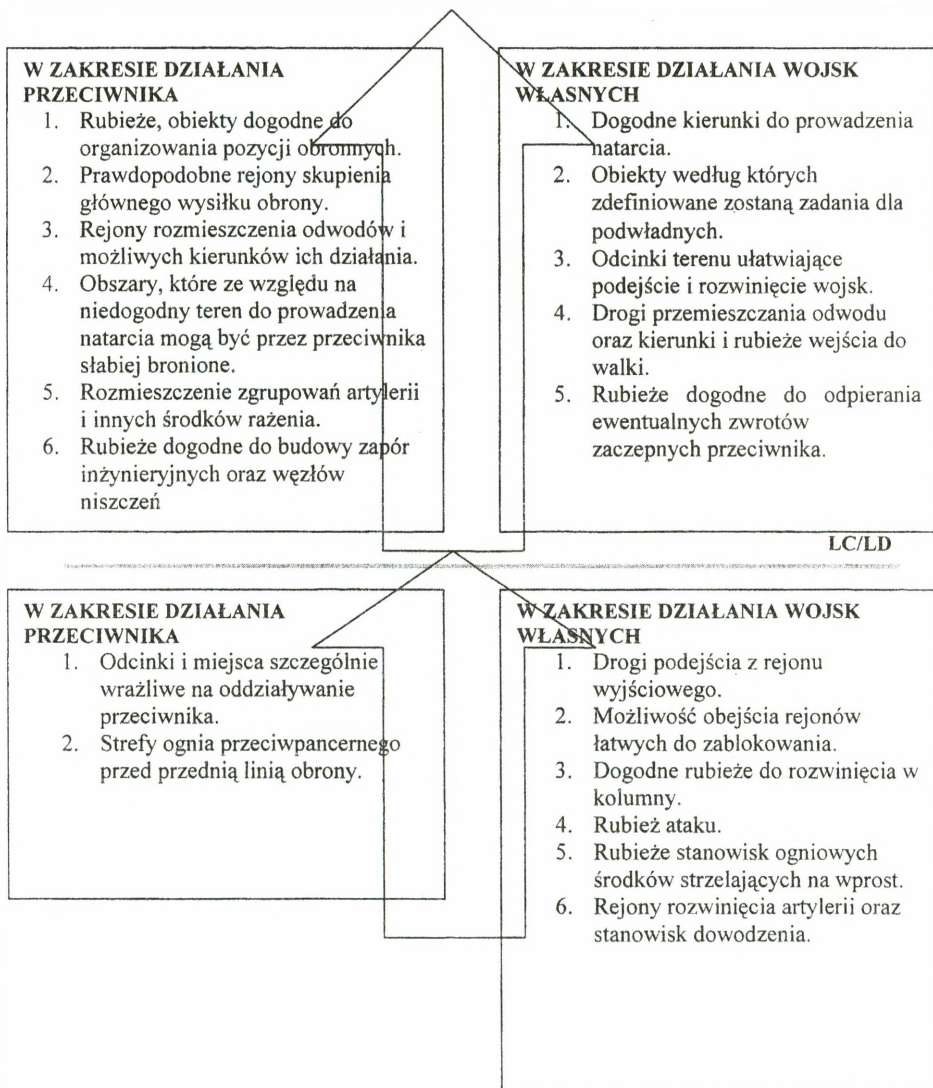
ZASIĘG ŚRODKÓW OGNIOWYCH

Rys. 11. Kolejność i problematyka oceny terenu w obronie.

3.3. Ocena terenu podczas przygotowania natarcia

W czasie przygotowania natarcia teren, w którym rozgrywać będzie się walka, znajdować się będzie po stronie przeciwnika. Dlatego jego ocena będzie bardziej złożona i mniej pewna. Prowadzona będzie w kierunku przeciwnym jak w obronie (rys. 12).

Rys. 12. Kolejność i problematyka oceny terenu w natarciu.

Przykładową treść taktycznej oceny terenu przedstawia załącznik nr 2.

4. ORIENTOWANIE TAKTYCZNE

Orientacja taktyczna jest czynnością rekonesansu prowadzoną często po orientacji topograficznej. Ma na celu zapoznanie i wprowadzenie dowódcy (całego składu grupy rekonesansowej) z aktualną sytuacją taktyczną umiejscowioną w terenie. Traktowana być może jako podstawowa do pracy grupy rekonesansowej. Stwarza

także szansę lepszego komunikowania się przełożonego z podwładnymi w czasie organizowania walki.

Orientowanie taktyczne może być prowadzone przez dowódcę, którego pododdział (oddział) prowadzi walkę w styczności z przeciwnikiem lub jednego z oficerów sztabu grupy rekonesansowej uczestniczącego w rekonesansie. Zwykle czyni to dowódca, którego pododdział pozostaje w styczności z przeciwnikiem a rekonesans prowadzony jest w jego ugrupowaniu.

Pewną odmianą orientacji, jest orientacja prowadzona w trakcie walki. Może mieć ona miejsce w czasie rozgrywania newralgicznych etapów prowadzenia działań. Prowadzona jest po to, aby w danym czasie uzyskać obraz sytuacji, niezbędny do podjęcia decyzji.

W tym wypadku orientowanie taktyczne można prowadzić na dwa sposoby: **pierwszy** – to wysłuchanie meldunku bojowego podwładnego (*dowódcę walczącego w danym rejonie, lub oficera kierunkowego*) i na tej podstawie korygowanie dalszych działań; **drugi** - to meldunek oficera zespołu kierowania działaniami o sytuacji w całym rejonie (pasie) odpowiedzialności prowadzony zwykle na stanowisku dowodzenia lub PDO.

Złożenie meldunku winno rozpocząć się od umiejscowienia pod względem taktycznym i topograficznym punktu (miejsca) rekonesansowego, (jeżeli nie było to określone w czasie orientacji topograficznej): np.: *Panie Majorze znajdujemy się w punkcie dowódczo obserwacyjnym dowódcy 1kcz 12bcz, 150m na wschód od drogi KOPKI – RYN i 450 m na północ od punktu 174,4*

Kolejną czynnością (zwłaszcza na szczeblach pluton, kompania, batalion) winno być wskazanie dozorów - charakterystycznych, trwałych elementów rzeźby i pokrycia terenu z określeniem ich nazw(numerów) i odległości, np.: *wzgórze z wiatrakiem – Dozór 1 – 2000, lub Dozór „SKRZYDŁO” - 2000*. Dozory te pomogą we wskazywaniu położenia zarówno przeciwnika jak i własnych elementów ugrupowania bojowego oraz zobrazowaniu dalszego zamiaru działania. (dla batalionu wyznacza się do 3 dozorów, oczywiście w zależności od specyfiki terenu może być ich więcej).

Meldunek zawierać powinien następujące dane:

1. Położenie sił przeciwnika

- a) Jednostki będące w styczności.
- b) Odwoły przeciwnika, które mogą mieć wpływ na lokalną sytuację.
- c) Działanie przeciwnika podczas okresu objętego meldunkiem.
- d) Ocena sił przeciwnika, środków materiałowych, morale i jego prawdopodobną znajomość naszej sytuacji.
- e) Prawdopodobny sposób jego dalszego działania.

2. Sytuacja własnych wojsk

- a) Krótki opis i wyniki działań, przeprowadzony w okresie objętym meldunkiem
- b) Lokalizacja linii styczności
- c) Położenie własnych elementów ugrupowania bojowego oddziałów (pododdziałów) wspomagających.
- d) Linie rozgraniczenia, położenie i zadania (o ile znane) jednostek sąsiednich jednostek.

3. Zabezpieczenie logistyczne

(Ogólne uwagi o sytuacji, jeśli są inne niż przewidywano, jeżeli mogą wpłynąć bezpośrednio na sytuację taktyczną).

4. Inne informacje

(Informacje nie występujące gdzie indziej).

5. Własna ocena rozwoju sytuacji i zamiar działania

Prośby

Przykładową treść orientacji taktycznej zawiera załącznik nr 3.

5. PRZEBIEG REKONESANSU

5.1. Praca w terenie po analizie zadania

Na najniższych szczeblach dowodzenia oraz, gdy dowództwa dysponują wystarczającą ilością czasu, prowadzony może być rekonesans po zakończonej analizie zadania. Celem takiego rekonesansu będzie zapoznanie oficerów dowództwa oraz sztabu z zadaniem oraz terenem, w którym zadanie to będzie wykonywane. Pozwoli to, nie tylko lepiej zrozumieć istotę otrzymanego zadania, ale wstępnie ocenić możliwości wykorzystania właściwości taktycznych terenu do przyszłych wariantów działania co wydatnie ułatwić może ich opracowanie.

Przebieg pracy może być następujący:

- a) Orientacja topograficzna;
- b) Wskazanie w terenie zadania, jakie otrzymał oddział (pododdział);
- c) Taktyczna ocena terenu.
- d) Wskazanie przez dowódcę obiektów terenowych oraz rubieży ważnych dla prowadzenia walki.
- e) Propozycje oficerów rodzajów wojsk odnośnie wykorzystania elementów ugrupowania im podległych.

5.2. Praca w terenie po opracowaniu wariantów działania

Celem rekonesansu prowadzonego po opracowaniu wariantów działania jest ocena wartości przygotowanych wariantów w aspekcie warunków terenowych w których warianty te mają być zastosowane.

Warunkiem prowadzenia w tej fazie wypracowania decyzji jest wystarczająca ilość czasu na przygotowanie działań.

Ważne jest również żeby móc przeprowadzić rekonesans w dobrych warunkach widoczności. Tylko pełny wgląd w teren (do horyzontu) pozwoli na wykonanie właściwej oceny terenu i w konsekwencji uwzględnienie wniosków z tej oceny podczas rozważania wariantów działania. Prowadzenie rekonesansu w nocy lub we mgle mijają się z celem tego działania.

W skład grupy rekonesansowej wchodzić powinni przede wszystkim członkowie Zespołu Planowania oraz Zespołu Rozpoznania Centrum Dowodzenia SD. Mogą w niej brać udział także przedstawiciele zespołów (w zależności od potrzeb) z Centrum Wsparcia Działań oraz innych stosownie do ustaleń szefa sztabu lub szefa Zespołu Planowania Centrum Dowodzenia.

Uczestnicy rekonesansu przed wyjazdem w teren powinni zostać zapoznani z opracowanymi wariantami działania. W tym celu powinna być zorganizowana odprawa koordynacyjna.²¹ Każdy ze sporządzonych wariantów działania składa się ze szkicu i pisemnej notatki (legandy) wyjaśniającej istotę sposobu wykonania zadania oraz podającej informacje, których nie można przedstawić graficznie (za pomocą znaków taktycznych). Szkic przedstawia zazwyczaj: - sposób wykonania

²¹ W czasie tej odprawy z opracowanymi wariantami działania zapoznawany jest dowódca oraz kierownicy wszystkich komórek funkcjonalnych stanowiska dowodzenia, patrz, J.Kręćkij, *Metodyka pracy sekcji dowodzenia stanowiska dowodzenia oddziału i związku taktycznego*, AON, Warszawa 2002, s. 39.

zadania, w tym miejsce skupienia głównego wysiłku i wykorzystanie odwodów, -ugrupowanie bojowe, -wstępny podział sił, -rozmieszczenie SD.

Szkic zawiera zwykle tylko elementy ogólnowojskowe (bez nazw) chyba, że rozmieszczenie i sposób użycia innych elementów ugrupowania bojowego będzie szczególnie istotne dla sposobu wykonania zadania w danym wariancie działania. Szkice wariantów z legendą stanowią merytoryczną podstawę do pracy grupy rekonesansowej.

Rekonesans prowadzony w celu rozważenia wariantów działania w terenie, może przebiegać według następującego układu:²²

1. Orientowanie topograficzne
2. Wyznaczenie dozorów
3. Taktyczna ocena terenu
4. Rozważenie wariantów działania
5. Wnioski dotyczące modyfikacji lub odrzucenie wariantów.

(Punkty 1-3 w zależności od potrzeb i z różnym stopniem szczegółowości według wcześniej przedstawionych propozycji).

Rozważanie wariantów działania stanowi zasadniczą część pracy grupy rekonesansowej. Na szczeblu brygady rozważanie wariantów działania może być prowadzone tylko w wybranym rejonie (1 – 2 rejonach). Będzie to z punktu widzenia realizacji przyszłego zadania najważniejszy, kluczowy rejon (rejony) lub zasadniczy kierunek.

Istotą tego fragmentu pracy w terenie jest omówienie sposobów działania przeciwnika i wojsk własnych (dla tylu wariantów ile zostało wypracowanych) z **uwzględnieniem właściwości taktycznych terenu.**

Dlatego też, scenariusz pracy podczas rozważenia możliwości działania może być następujący:

1. Przedstawienie przez G-2 prawdopodobnego przebiegu działań zaczepnych przeciwnika.

²² Układ takiej pracy powinien być odzwierciedlony w planie rekonesansu jako formalnym dokumencie którym powinien dysponować prowadzący rekonesans. Forma takiego planu powinna być zgodna z formą planu rekonesansu zatwierdzoną przez Instytut Dowodzenia WWL.

2. Przedstawienie przez G – 3 kolejno przygotowanych wariantów działania wojsk własnych zakończonych wnioskami dotyczącymi wpływu terenu (dodatniego i ujemnego) na działanie wojsk własnych w przygotowanych wariantach.

3. Przedstawienie (w terenie) przez przedstawicieli zespołów z Centrum Wsparcia Działań, sposobów wsparcia wykonania zadania przez elementy ogólnowojskowe. Powinni również, uwzględniając właściwości taktyczne terenu określić możliwości przeciwdziałania natarciu przeciwnika.²³

4. Podsumowanie przez prowadzącego rekonesans. Rezultatami pracy grupy rekonesansowej powinny być wnioski dotyczące:

- wpływu terenu na możliwe sposoby działania wojsk własnych i przeciwnika;
- zmian w ugrupowaniu wojsk własnych;
- potrzeb w zakresie wsparcia i wzmocnienia elementów ogólnowojskowych

Na podstawie powyższych wniosków wynikających z porównania wariantów działania z terenem, warianty te mogą zostać przyjęte, zmodyfikowane lub odrzucone jako nie spełniające wymaganych kryteriów.

5.3. Gra taktyczna w terenie

W wielu armiach gra taktyczna określana jest jako „próba generalna” (*rehearsal*) i polega na przeprowadzeniu treningu przyszłego działania, zgodnie z opracowanym już planem i postawionymi zadaniami. W ten sposób stwarza się podwładnym warunki do jednoznacznego zrozumienia istoty przyszłych działań. Jest to również sposób upewnienia się dowódcy, iż wszyscy podwładni właściwie rozumieją jego zamiar i myśl przewodnią²⁴.

W zależności od posiadanego czasu, może ona objąć całe zadanie lub też wybrane, szczególnie ważne fragmenty.

Gra taktyczna pozwala na sprawdzenie umiejętności i nawyków działania zespołowego dowództw różnych szczebli na rzecz racjonalnego dowodzenia

²³ Uwaga! Nie ma uzasadnionych powodów żeby w rekonesansie tym uczestniczyli G-1 i G-4. Wszelkie ustalenia z ich zakresu obowiązków mogą zostać wykonane na SD.

Uwaga! Tak jak w powyżej podanym układzie (pkt.1-4) rozważane są kolejno wszystkie warianty. Wszyscy uczestnicy symulacji zobowiązani są do określania silnych i słabych stron rozważanych wariantów.

²⁴ J. Kalinowski, J. Kręcikij, *Taktyczno-operacyjne aspekty doboru kryteriów oceny wariantów realizacji zadań bojowych na szczeblach taktycznych*, pk. „KRYTERIA”, AON, Warszawa 2001, s. 113 – 114.

podległymi elementami ugrupowania bojowego w okresie przygotowania i kierowania walką, w ciągle zmieniającej się sytuacji taktycznej.

Istotny wpływ na sprawny przebieg symulacji działań wywiera przygotowanie techniczne i materiałowe. Dotyczy to np.: przygotowania makiet terenu, map, a w przypadku prowadzenia symulacji w terenie, wcześniejszego dokonania rekonesansów punktów pracy. Ćwiczący winni ponadto przygotować niezbędne dokumenty pomocnicze, jak zestawienie potencjałów lub też kalkulacje operacyjno-taktyczne. W tym celu pomocne może być opracowanie przez ćwiczących tabeli symulacji działań (por. załącznik 4).

Kolejnym dokumentem, znacznie usprawniającym przeprowadzenie symulacji, jest oś czasowa działań (por. załącznik 5). Umożliwia ona syntetyczne ujęcie zasadniczych kwestii związanych z czasowo-przestrzennymi wskaźnikami przyjętego zamiaru działania.

Powyższe dokumenty choć mają charakter pomocniczy, to jednak w znacznym zakresie wspomagają proces oceny podjętej decyzji zarówno przez samych ćwiczących, jak i zespoły kontrolne.

Jak wskazuje literatura przedmiotu, przeprowadzenie symulacji może przebiegać według: etapów, kierunków lub obiektów²⁵ (por. załącznik 6).

Technika etapów polega na podziale terenu działań prostopadle do linii rozgraniczenia. Technika kierunków może być przydatna w sytuacji, gdy teren kanalizuje działanie przeciwnika wzdłuż konkretnych kierunków.

Technika obiektów jest szczególnie użyteczna w sytuacji ograniczeń czasowych. Pozwala skupić uwagę na wybranych, najistotniejszych obiektach decydujących o powodzeniu działań.

Symulację prowadzi się zwykle na mapie, makiecie terenu lub rzadziej – bezpośrednio w terenie przyszłych działań. Prowadzi się ją po podjęciu decyzji i postawieniu zadań. Jest więc wyjaśnieniem podwładnym ich roli, zadań oraz sposobu zabezpieczenia przez środki przełożonego. Zawierać może następujące elementy:

- określenie celu działania;
- przedstawienie sposobu działania przeciwnika;

²⁵ Tamże, s. 107 – 109.

- przedstawienie zadań głównych elementów ugrupowania bojowego w danej sytuacji;
- koordynacja działań.

5.4. Praca w terenie po podjęciu decyzji

Rekonesans prowadzony po podjęciu decyzji przez dowódcę (wskazaniu wariantu działania, który będzie realizowany) ma na celu konfrontację przyjętej koncepcji rozegrania walki a warunkami terenowymi, w których walka ta będzie prowadzona. W wyniku tej konfrontacji powinna zostać sprawdzona możliwość wykonania zadań przez poszczególne elementy ugrupowania bojowego, udokładnienie tych zadań oraz ich koordynacja dla osiągnięcia założonego celu. Efektem pracy powinien być rozkaz operacyjny uwzględniający wszelkie ustalenia poczynione podczas rekonesansu. *Przykładową treść pracy dowódcy podczas rekonesansu prowadzonego metodą dyrektywną przedstawiono w załączniku nr 7.*

Ważnym elementem jest osobiste postawienie zadania, wskazania w terenie przedsięwzięć wykonywanych na korzyść podległego dowódcy oraz dokonanie synchronizacji działań. Rekonesans prowadzony w tym okresie pozwala na bezpośredni kontakt dowódcy z głównymi wykonawcami zadania, daje więc możliwość wyjaśnienia wątpliwości jakie mogą się zrodzić w trakcie rekonesansu.

Przejazd grupy rekonesansowej i prowadzenie rekonesansu w terenie musi odbywać się w sposób niebudzący zainteresowania przeciwnika i osób postronnych. Dlatego sam przejazd i praca na punkcie pracy powinien odbywać się z zastosowaniem warunków maskowania i bezpieczeństwa. Aby to osiągnąć skład i środki grup rekonesansowych do wyjazdu w teren powinny być ograniczone do niezbędnego minimum, a drogi dojazdu wybrane w ten sposób aby zapewniały najlepsze warunki maskowania. Punkty pracy grup rekonesansowych powinny też być maskowane i chronione.

Prowadzenie rekonesansu metodą tradycyjną na poszczególnych punktach pracy może być różna i zależna od dowódcy (szefa sztabu). Niemniej jednak praktyka ćwiczeń wskazuje, iż będzie on składał się z następujących części:

- zapoznawczej,
- zadaniowej,
- zgrywającej.

Bardzo ważnym jest, aby dowódca w części wstępnej osobiście przedstawił cel rekonesansu (cel przyjazdu w ten wycinek terenu -jakie problemy chce tu rozpatrzeć?) oraz zapoznał z ogólnym jego przebiegiem. Wprowadzenie dowódcy może być następujące: *Panowie oficerowie! Celem rekonesansu jest dokonać konfrontacji podjętej decyzji z mapy z terenem, ze szczególnym uwzględnieniem etapu ostatecznego zatrzymania przeciwnika na PL AMETYST, udokładnienie zadań w terenie podległym elementom, dokonanie analizy możliwości wsparcia walki podległych dowódców oraz synchronizowanie walki w etapie walki zmierzającej do ostatecznego zatrzymania przeciwnika na rubieży (wskazać w terenie) i zabezpieczenia wejścia do walki sił kontratakujących z kierunku (wskazać w terenie) i rubieży (wskazać w terenie).*

Rekonesans osiągnie swój cel, jeżeli, po jego zakończeniu wszystkie elementy ugrupowania bojowego w sposób jednoznaczny będą realizowały przyjętą koncepcję walki i nie będzie przy tym żadnych wątpliwości.

W zależności od istniejącej sytuacji taktycznej, **część zapoznawcza** powinna rozpocząć się od orientacji topograficznej i/lub taktycznej. Krótka orientacja topograficzna ma na celu jednoznaczne „czytanie terenu” przez wszystkich uczestników rekonesansu.²⁶

Kolejnym przedsięwzięciem w ramach rekonesansu może być taktyczna ocena terenu po stronie wojsk przeciwnika jak też sił własnych.²⁷ Szczególną uwagę należy zwrócić na wojska własne. *Przykładową treść zawiera załącznik nr 2.*

Część zadaniową rekonesansu dowódca może prowadzić **metodą dyrektywną**, przedstawiając swoje ustalenia, co do realizacji swojego zamiaru. Zazwyczaj będzie to realizował w warunkach ograniczonego czasu. Może też prowadzić **metodą sztabową** polegającą na wysłuchiowaniu propozycji i odnosić się do treści poprzez akceptację bądź ustanawiać nowe ustalenia. Ten drugi sposób wydaje się być bardziej racjonalny.

Jeśli konfrontacja zamiaru wali z terenem podpowiada bardziej efektywne rozwiązanie to trzeba zmienić wcześniejsze ustalenia.

Przed przystąpieniem do części zadaniowej dowódca (zwłaszcza na szczeblu pododdziału) powinien wskazać dozory lub zakodować teren. Może wskazać dozory adekwatne do swojej koncepcji walki, bądź też przyjąć dozory wojsk walczących w

²⁶ Dokładny opis orientacji topograficznej i taktycznej przedstawia załącznik nr 1.

²⁷ Układ i sposób orientowania taktycznego przedstawia punkt 4 tego opracowania

styczności celem lepszej koordynacji działań. Są to elementy ułatwiające dalszą pracę i czynią ją bardziej uporządkowaną. Przyjmuje się, iż na rozpatrywanym kierunku wskazuje się 3-4 dozory. Wskazując dozory wybiera się charakterystyczne obiekty terenowe z prawa na lewo. Dozory numeruje się i nazywa oraz podaje odległość.

Kolejnym przedsięwzięciem w tej części jest umiejscowienie w terenie elementów otrzymanego zadania własnego. Może to uczynić osobiście bądź oficer planowania. Pozwoli to realniejsze rozwiązywanie problemu w terenie ramach wykowanego zadania. Nie należy jednak przedstawiać całościowego zadania, a tylko te elementy, które dotyczą terenu, w którym pracuje grupa rekonesansowa. Przykładem może być część zadania.

Następnie oficer S-2 przedstawia prognozę działania przeciwnika. Musi to uczynić na tyle elastycznie, aby dać obraz ogólnej koncepcji działania przeciwnika, a następnie przejść do szczegółowej prognozy działań dotyczącego tego wycinka terenowego i rozpatrywanego problemu. Przedstawiając działanie przeciwnika musi odnosić się do widocznego terenu. To rzeczywiste warunki terenowe będą w głównej mierze kształtowały działanie przeciwnika.

W odniesieniu do przedstawionego działania przeciwnika będzie przedstawiona koncepcja użycia wojsk własnych w ramach, której poszczególne elementy ugrupowania będą realizowały zadania. Działanie przeciwnika może być przedstawione według następującego układu:

1) W NATARCIU:

- b) Cel działania przeciwnika;
- c) Przewidywany sposób działania;
- d) Zakładany główny kierunek uderzenia, kierunki pomocnicze – potencjały;
- e) Możliwość użycia przez przeciwnika OW, OO, TDP, OR;
- f) Rubieże rozwijania do walki;
- g) Obiekty do opanowania (decydujące o wykonaniu zadania);
- h) Prawdopodobne rozmieszczenie elementów ugrupowania bojowego;
- i) Silne i słabe strony działania przeciwnika;
- j) Działanie wykraczające poza model doktrynalny.

2) W OBRONIE:

- a) Cel działań obronnych;
- b) Przewidywany sposób działania;

- c) Prawdopodobne rejonny obrony;
- d) Rejon kluczowy (utrzymanie którego warunkuje skuteczną obronę);
- e) Prawdopodobne rubieże i kierunki kontrataków;
- f) Prawdopodobne rozmieszczenie elementów ugrupowania bojowego;
- g) Silne i słabe strony działania przeciwnika;
- h) Działanie wykraczające poza model doktrynalny.

Następnie dowódca przedstawia zamiar rozegrania walki. Powinien to uczynić także na tyle elastycznie, aby dać obraz ogólnej koncepcji działania wojsk własnych, a następnie przejść do szczegółowej koncepcji działania dotyczącej tego wycinka terenowego i rozpatrywanego problemu. Jest o tyle ważne, aby uczestniczący podlegli dowódcy zrozumieli ogólny zamiar rozegrania walki i swoją rolę w tej koncepcji. W pierwszej fazie przedstawiania zamiaru dowódca może korzystać z odpowiednio przygotowanej mapy, a następnie kwestie dotyczące rozpatrywanego problemu umiejscowić w terenie, wskazując w zależności od działań rejon decydujący o wykonaniu zadania, przednią linię obrony, rubież wejścia do walki, obiekty natarcia, czas działań, linie koordynujące, itp. Układ przedstawienia zamiaru w terenie może być następujący (*przykład przedstawia załącznik nr 8*):

1. myśl przewodnią;
2. sposób wykonania zadania (uwypukla etapy – etap dotyczący pracy grupy rekonesansowej, umiejscawia w terenie);
3. podział sił;
4. priorytety wsparcia i zabezpieczenia działań.

Po przedstawieniu zamiaru walki w rozpatrywanym rejonie, dowódca powinien postawić zadanie bojowe²⁸. Po upewnieniu się o zrozumieniu zamiaru i wynikającego zadania nakazuje oficerom reprezentującym poszczególne rodzaje wojsk wskazać swoje elementy ugrupowania i umiejscowić zadania w terenie wykonywane na korzyść realizatora walki na tym kierunku. Przedsięwzięcia realizowane na korzyść wykonującego zadanie w tym rejonie powinny być dowiązane do sposobu działania przeciwnika.

W sytuacji, kiedy podległy dowódca był wcześniej zapoznany z zamiarem i zadaniem, wówczas umiejscawia się tylko możliwe widoczne w terenie elementy

²⁸ Opisane jest to w rozdziale 7.

zamiaru, doprecyzowuje zadanie i może w porozumieniu z dowódcami rodzajów wojsk ustalić zakres jego wsparcia i zabezpieczenia działania na rozpatrywanym kierunku.

6. STAWIANIE (PRECYZOWANIE) ZADAŃ

Zadanie w znaczeniu ogólnym rozumiane jest jako to, co należy wykonać, osiągnąć²⁹, natomiast w znaczeniu wojskowym zadanie bojowe jest to przewidywana przez wyższego przełożonego: treść, kolejność oraz terminy, niekiedy sposoby osiągnięcia celu walki, bitwy operacji. Zadanie bojowe, określa jako (...) zadanie postawione dla osiągnięcia określonego celu walki w ustalonym czasie (...) ³⁰.

Zadanie bojowe to cel, który ma być osiągnięty w ustalonym terminie przez żołnierza, pododdział, oddział lub związek podczas walki (bitwy, operacji) lub innych działań bojowych.

Szczególnie istotna jest możliwość jego postawienia lub sprecyzowania bezpośrednio tam, gdzie toczyła się będzie walka.

Kolejnym elementem pracy w terenie dowódcy dywizji (brygady) jest stawianie lub precyzowanie zadań. Stawianie zadań będzie miało miejsce wtedy, gdy przed rozpoczęciem pracy w terenie podwładny nie otrzymał zadania lub je otrzymał w formie bardzo ogólnej.

Natomiast precyzowanie zadań dotyczy takiej sytuacji, w której podwładny otrzymał zadanie wcześniej, zachodzi jednak potrzeba (głównie ze względu na ważkość realizowanego zadania) jego sprecyzowania w terenie.

Stąd poszczególni dowódcy (bez względu na szczebel organizacyjny) po zakończeniu przedsięwzięć związanych z prowadzeniem rekonesansu przystępują do stawiania zadań. Treść zadania będzie zależała również od tego, jaki będzie skład grupy rekonesansowej i jakie zapadną dodatkowe ustalenia dotyczące wykorzystania rodzajów wojsk w realizacji zadania (celu) zasadniczego. Stąd dowódca może doprecyzować, a w niektórych przypadkach zmienić zadania cząstkowe dla „podwykonawców” (pododdziałów rodzajów wojsk) współpracujących i wykonujących zadania na korzyść elementów ugrupowania bojowego realizujących

²⁹ *Słownik języka polskiego PWN*. T III, op. cit., s.898

³⁰ Wójcik T., *Rozważania o współczesnym natarciu*, Warszawa 1968, s. 7.

cel zasadniczy wynikający z zadania.

Należy zwrócić uwagę na to, że zadanie bojowe stawiane (precyzowane) w czasie pracy w terenie z reguły obejmuje tylko tę część rozkazu bojowego, która zwykle definiowana jest w punkcie trzecim.

Z reguły podczas rekonesansu rzadko wymagane są **rozkazy bojowe** w pełnej formie. Jednakże w określonych sytuacjach, niektóre pojedyncze punkty zadaniowe rozkazu bojowego mogą ulec zmianie i zachodzi wówczas potrzeba sformułowania ich od nowa (zob. załącznik nr 9).

7. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW TAKTYCZNYCH PODCZAS SYTUACJI DYNAMICZNYCH

W praktyce ćwiczeń możliwe są przynajmniej dwa sposoby teoretycznego rozgrywania walki.

Pierwszy z nich polega na tym, że powołuje się zespół podgrywający, który na podstawie podjętej decyzji przez ćwiczących przygotowuje sytuację będącą pewną wizją przebiegu walki uwzględniającą zamiary i zadania jakie zostały postawione. Działanie tego zespołu polega na obserwacji procesu planowania walki, ocenie przyjętych rozwiązań oraz wskazanie ich konsekwencji poprzez przedstawienie możliwego przebiegu walki.

Drugi, to przygotowanie takich sytuacji przez zespół autorski ćwiczenia (wówczas, gdy nie powołuje się zespołu podgrywającego), gdzie wytworzone położenia nie są związane z decyzjami ćwiczących (powstają bowiem wcześniej). Podstawą ich przygotowania jest autorska wizja przebiegu walki lub problem, który zdaniem kierownictwa ćwiczenia powinien być podjęty i opracowany przez ćwiczących. Zatem cel przygotowania tych sytuacji (dynamicznych) może być różny. Sytuacje dynamiczne rozgrywane są w etapie ćwiczenia, jakim jest prowadzenie działań bojowych.³¹

W okresie „dynamiki walki” rozwiązywane są praktycznie problemy taktyczne, wynikające z podjętych decyzji. Konfrontowane są przyjęte zamiary walki z działaniem przeciwnika i terenem. W podręczniku *Planowanie ćwiczeń w NATO*

³¹ Por. *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami i sztabami w SZ RP*, Sz. Gen. WP, Warszawa 1995, s. 68.

(Exercise Planning Guide – EPG) funkcjonuje pojęcie: *Scenariusze Dynamiczne (Dynamic Scripting of the Events)*. Występuje różnica w rozumieniu narodowym i sojuszniczym tych pojęć. W niektórych państwach NATO, sytuacje dynamiczne opracowywane są na podstawie decyzji ćwiczących. W naszych Siłach Zbrojnych często stosowanym rozwiązaniem jest także opracowywanie sytuacji dynamicznych w etapie planowania ćwiczenia, tj. gdy nie są znane decyzje ćwiczących.

Okres „dynamiki walki” rozpoczyna się od podania przez kierownika ćwiczenia (rozjemców) nowej sytuacji (położenia). W zależności od szczebla dowodzenia etap ten może odbywać się w terenie, gdzie poszczególne zagadnienia realizowane są na różnych punktach pracy. Pracę w terenie, należy rozpocząć taktyczną oceną terenu. Zapoznanie z ogólną sytuacją (położeniem), może następować przed wyjazdem w teren lub też bezpośrednio na punkcie pracy. Po „wprowadzeniu” w sytuację, ćwiczący przystępują do rozwiązywania problemów taktycznych wynikających z wytworzonej sytuacji.

Uwaga! Rozgrywając sytuację dynamiczną w terenie należy dążyć do zwięzłości wypowiedzi, tzn. nie marnotrawić czasu na rozwlekłą dyskusję, gdyż przeciwnik nie będzie czekał na naszą decyzję lecz prowadzi działania.

Kolejne sytuacje przygotowywane są doraźnie zgodnie z założonym planem lub/i w miarę potrzeb. Przy ich opracowywaniu należy dążyć do stworzenia takich problemów taktycznych, które wymuszać będą zmiany w sposobie działania ćwiczących lub przejścia do innego rodzaju działań taktycznych, wymagających podjęcia nowych decyzji.

Rozgrywanie sytuacji dynamicznych umożliwia zarówno ocenę sposobu pracy dowódców, jak i racjonalność podejmowanych przez nich decyzji.

Sytuacje „dynamiczne” są najczęściej przygotowywane w uczelniach, gdyż mają niezaprzeczalny walor dydaktyczny. Można je budować tak, aby podkreślić popełnione przez ćwiczących błędy, wskazać problemy, które nie zostały przez ćwiczących dostrzeżone, kształtować wyobraźnię taktyczną, wskazywać nowe problemy, itp.

Wspomniane sytuacje są częścią ćwiczeń grupowych a ich ilość zależy od konkretnych potrzeb wynikających z celu jaki prowadzący chce osiągnąć.

Sytuacje dynamiczne pozwalają realizować ustalony przebieg ćwiczenia w kolejnych dniach, a ponadto stwarzają warunki do przećwiczenia określonych

zagadnień, a przez to realizację założonych celów ćwiczenia. Opisują zdarzenia (sytuacje) mogące stanowić podstawę do odpowiednich reakcji ćwiczących. Zdarzenia te wynikają z przyjętych w ćwiczeniu sposobów działań przeciwnika. Istotnym problemem jest opracowanie takich sytuacji, które będą zbliżone do rzeczywistej sytuacji na polu walki. *Graficzne zobrazowanie wariantu sytuacji dynamicznej w obronie brygady oraz przykład analizy problemu i jego rozwiązania zawierają załączniki 11 i 12.*

Często stosowanym sposobem oceny ćwiczących dowódców jest uzasadnianie przez ćwiczących przyjętych rozwiązań. W sytuacji, gdy podjęte decyzje budzą znaczne wątpliwości, np. nie uwzględniają w pełni zaistniałej sytuacji lub nie są zgodne z zamiarem przełożonego. Poprzez stawianie pytań problemowych lub podawanie nowych wiadomości o sytuacji i reakcje na nie ćwiczących, ocenia się stopień zrozumienia wytworzonej sytuacji taktyczno-operacyjnej.

Powyższy sposób jest bardziej przydatny do oceny wybranego obszaru problemowego z podjętej decyzji, niż całego jej zakresu. Stąd też uzasadnienie może dotyczyć np. problemów wynikających ze specyfiki rodzajów wojsk. Wówczas oceny merytorycznej ćwiczących powinni dokonywać rozjemcy rodzajów wojsk lub też inni specjaliści z danej dziedziny.

Wytypowane do uzasadnienia obszary problemowe mogą dotyczyć np. przyjętych wcześniej kryteriów porównania wariantów działania. Pomocne przy ocenianiu podjętej decyzji mogą być następujące pytania, np.:

- w jaki sposób w przyjętym zamiarze zostało uwzględnione zaskoczenie?
- jak realizowana będzie ciągłość zachowania odwodów?
- w jaki sposób wyrażone zostanie przeniesienie punktu ciężkości działań?, itd.

Tak sformułowane pytania zmuszają ćwiczących do dokonania rzetelnych kalkulacji operacyjno-taktycznych, a kierownictwu ćwiczenia stwarzają możliwość oceny poprawności merytorycznej podjętej decyzji.

Jednak ich zadaniem jest nie tylko ocenianie podjętych decyzji np. pod względem zgodności z zasadami sztuki wojennej lecz również naprowadzanie, doradzanie, a niekiedy sugerowanie określonych rozwiązań.

ZAKOŃCZENIE

Opracowanie uwzględnia wieloletnie narodowe doświadczenia związane z nauką pracy w terenie. Prezentowane treści nie stoją także w sprzeczności z przyjmowanym w NATO modelem pracy w terenie.

Nie należy go jednak traktować, jako bezwzględnego wzoru do naśladowania lecz jako materiał pomocniczy, ułatwiający organizowanie pracy grup (zespołów) rekonesansowych oraz jej prowadzenie przez osoby funkcyjne dowództw różnych szczebli taktycznych.

BIBLIOGRAFIA

1. Barczak A., *Komputerowe gry wojenne*, wyd. Bellona, Warszawa 1996.
2. Bujak A., *Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO*, AON, Warszawa 2002.
3. Bujak A., *Środowisko a działania bojowe na terytorium Polski*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000.
4. C.von Clausewitz, *O Wojnie*, Lublin 1995.
5. Callois R., *Żywioł i ład*, Warszawa 1977.
6. *FM 71-123 Tactics and Techniques for Combined Arms Heavy Forces: Armored Brigade, Battalion/Task Force and Company/team*, Washington 1992.
7. Halik J., Ślęmp W., Juncewicz A., *Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń w wojskach lądowych SZ RP, część I*, AON, Warszawa 2000.
8. Huzarski M., *Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego*, Warszawa 1993.
9. *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami i sztabami w SZ RP*, Sz. Gen. WP, Warszawa 1995.
10. Kaczmarek W., *Metodyka pracy w terenie dowództw szczebla taktycznego*, Warszawa AON 199.
11. Kalinowski J., Kręcikij J., *Taktyczno-operacyjne aspekty doboru kryteriów oceny wariantów realizacji zadań bojowych na szczeblach taktycznych, pk. „KRYTERIA”*, AON, Warszawa 2001.
12. Koziej S., Łaski W., Sznajder W., *Teren i taktyka*, Warszawa 1980.
13. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Bellona, Warszawa 1993.
14. Kręcikij J., *Metodyka pracy sekcji dowodzenia stanowiska dowodzenia oddziału i związku taktycznego*, AON, Warszawa 2002.
15. Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1973.
16. Schwarzkop H.N., *Nie trzeba bohatera*, Ryton, Warszawa 1993.
17. Ścibiorek Z., *Rozważania o obronie*, Bellona, Warszawa 1993.
18. *Regulamin wojsk lądowych Bundeswehry*, Warszawa 1994.
19. *Topografia wojskowa*, MON, Warszawa 1983.
20. J. Wołęjszo, *Metody i treść pracy zespołów funkcyjnych. Na stanowisku dowodzenia*, cz. IV Rekonesans, Warszawa 2002.
21. Wójcik T., *Rozważania o współczesnym natarciu*, Warszawa 1968.

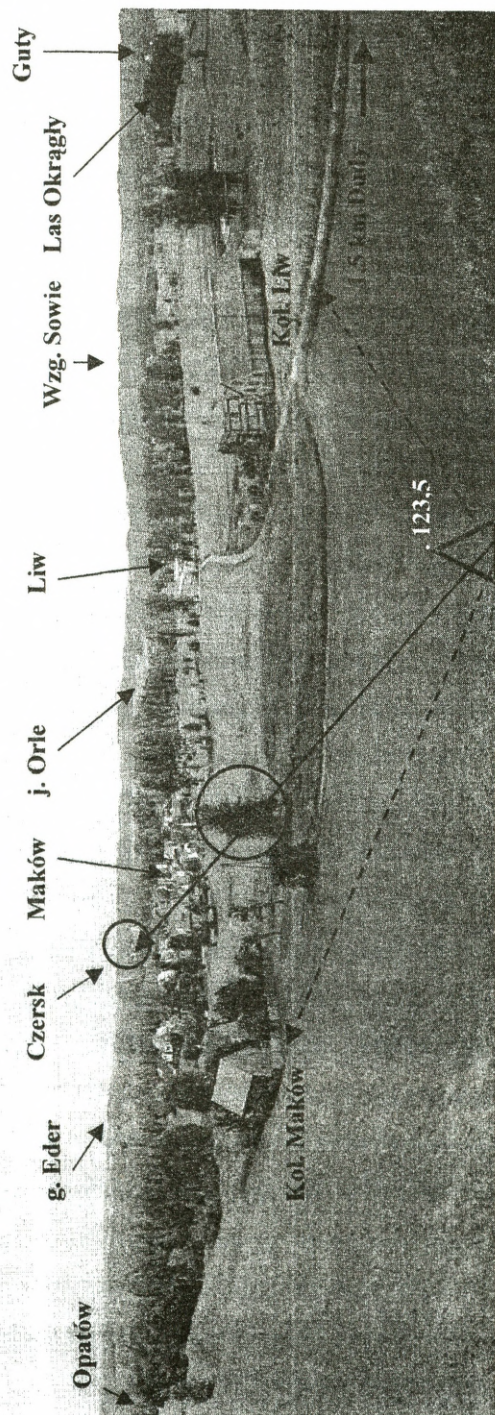
Spis rysunków:

Rys. 1. Elementy składowe terenu	6
Rys. 2. Przebieg oceny terenu i warunków atmosferycznych	8
Rys. 3. Elementy klimatyczno-meteorologiczne warunków środowiska walki.	9
Rys. 4. Miejsce rekonesansu w procesie dowodzenia	12
Rys. 5. Dodatkowy opis siatki kilometrowej na mapie (wariant)	18
Rys. 6. Określenie kierunku strony świata dwoma punktami	20
Rys. 7. Określenie kierunku strony świata jednym punktem	21
Rys. 8. Określenie miejsca stania	22
Rys. 9. Kolejność wskazywania przedmiotów terenowych w czasie orientowania topograficznego	23
Rys. 10. Określanie obiektu niewidocznego z miejsca prowadzenia orientowania ...	24
Rys. 11. Kolejność i problematyka oceny terenu w obronie	30
Rys. 12. Kolejność i problematyka oceny terenu w natarciu	31

Spis załączników:

- Załącznik nr 1 - Orientowanie topograficzne
- Załącznik nr 2 - Taktyczna ocena terenu
- Załącznik nr 3 - Meldunek bojowy dowódcy 1 bz /wariant/
- Załącznik nr 4 - Tabela symulacji działań (wariant)
- Załącznik nr 5 - Oś czasowa działań
- Załącznik nr 6 - Graficzne zobrazowanie technik prowadzenia symulacji działań
- Załącznik nr 7 - Plan rekonesansu
- Załącznik nr 8 - Przedstawienie zamiaru walki podczas pracy w terenie
- Załącznik nr 9 - Precyzowanie / stawianie zadań w terenie
- Załącznik nr 10 – Układ pracy w terenie dowódcy brygady podczas rozwiązywania sytuacji dynamicznej
- Załącznik nr 11 - Sytuacja dynamiczna w obronie (wariant analizy problemu i przykład rozwiązania)
- Załącznik nr 12 – Położenie wojsk 2 BZ 151200MAJ (sytuacja dynamiczna)

Orientowanie topograficzne

Orientuję topograficznie!

1. Wysokie drzewo, baszta zamku – zachód.
2. Znajdujemy się na zachodnim zboczu wzgórza 125,3 – 50 m na południe od drogi DUDY – LIW i 200 m na wschód od kolonii MAKÓW. Na mapie – w kwadracie 4517c.
3. Na prawo w odległości 1 km – las OKRAGŁY, dalej w odległości 500 m miejscowość GUTY, dalej 1 km wzgórza SOWIE rozciągające się w kierunku zachodnim na szerokości około 3 km i głębokości około 2 km.
W lewo, z prawej strony drogi w odległości 300m kolonia LIW, dalej w odległości 800 m białe zabudowania miejscowości LIW, dalej w odległości 300 m jezioro ORLE rozciągające się w kierunku zachodnim na szerokości około 1 km i głębokości do 1,5 km.
W lewo, na wprost w odległości 800 m miejscowość MAKÓW, dalej w odległości 400m baszta zamku w CZERSKU, prawy skraj MAKOWA, jak cztery wysokie drzewa – wylot drogi utwardzonej z MAKOWA do miejscowości LIW.
W lewo, w odległości 350 m kolonia MAKÓW, dalej w odległości 100 m las CZARNY rozciągający się w kierunku południowym na szerokości około 700 m i głębokości w kierunku zachodnim około 800 m, najwyższe wzniesienie w lesie – góra EDER.
W lewo, w odległości 600 m dom z szarym dachem – północno-wschodni skraj miejscowości OPATÓW.

(źródło: opracowanie własne).

Taktyczna oceny terenu

(przykład)

Teren po **stronie przeciwnika** stwarza dogodne warunki do prowadzenia natarcia.

Dwie drogi o nawierzchni asfaltowej oraz sieć dróg gruntowych umożliwiają sprawne podejście w szczególności z **kierunku krzak – zabudowania z czerwonym dachem 1500**.

W trakcie rozwijania z ugrupowania marszowego w przebojowe przeciwnik ma do wyboru w odległości 6000 od przedniej linii obrony 4 - 6 dróg, może więc sprawnie wyjść na linię ataku. Szczególnie dogodną do podejścia jest **oś drogi Junków 12000 – Buguszew 1000**, gdzie wykorzystując ukształtowanie terenu oraz las „ciemny” ciągnący się na długości prawie 7 km przeciwnik może dążyć do skrytego wyjścia w kolumnach plutonowych na kierunek obrony batalionu. Z tego też względu, w tym rejonie należy zaplanować działanie elementów rozpoznawczych w tym artyleryjskich. Pojemność korytarzy podejścia na prawym kierunku umożliwia rozwinięcie tylko do dwóch plutonów. Dodatkowe utrudnienie stanowi sieć rowów melioracyjnych oraz rejon podmokłe ograniczające wykorzystanie sprzętu ciężkiego.

Kierunek na lewo, 3000 m od przedniej linii obrony, stwarza dogodne warunki do rozwinięcia nawet do półtora batalionu. Można więc przyjąć, że głównym kierunkiem uderzenia przeciwnika będzie kierunek **ciemne drzewo - Ligota**.

Z tego też względu na tym kierunku należy przewidzieć główny wysiłek ogniowy w I etapie walki. Dogodnymi odcinkami dla ogni artyleryjskich mogą być: **drzewo dalej 2500 obniżenie w ścianie lasu – wyjście z lasu, słup dalej 2000 węzeł dróg wsh. Borki, trygonometr dalej 1500 droga**.

Prawdopodobną rubieżą ataku będzie **linia drogi Jakubowice – Ligota** sądzę jednak, że szczególnie dogodnym ze strony nacierającego jest odcinek pomiędzy **lasem „ciemnym”, a Boguszewem**. Daje on doskonały wgląd w teren oraz możliwość prowadzenia ognia na wprost i kierowanego już od 3000. Należy więc przypuszczać, że odcinek ten będzie celem działania elementów ubezpieczenia przeciwnika, które zabezpieczą z tego miejsca wejście do walki sił głównych.

Zasadnym jest wykonanie na tym kierunku systemu zapór inżynierskich osłanianych ogniem ubezpieczeń bojowych, dla których dogodnym rejonem stanowisk może być **wzgórze 112,5- suche drzewo dalej 2500 lub zabudowania z białym dachem-kamienie dalej 2000.**

Dogodnymi rejonami dla stanowisk artylerii przeciwnika ze względu na możliwość szybkiego manewru oraz rozmieszczenia środków ogniowych są:

- nr 1: **słup dalej 6000 wschód Lipice;**
- nr 2: **drzewo, zabudowania z białym dachem dalej 5000 zach, Dziedzice.**

Z tego też powodu należy przewidzieć w tym rejonie działanie naszych elementów rozpoznawczych oraz zaplanować ogień artylerii.

Dogodnymi rubieżami ataku śmigłowców bojowych jest **ściana lasu „ciemnego” oraz zabudowania z kominem 1500 - obniżenie terenowe za nimi.**

Dobre warunki do obejścia istnieją na styku z sąsiadem na lewo, gdzie przeciwnik może wykorzystać przewyższenia terenu pokryte zagajnikami i sadami i wyjść na tyły naszych pierwszorzutowych pododdziałów. Należy więc szczegółowo uzgodnić sposób rozmieszczenia i działania ubezpieczeń bojowych na tym odcinku i przewidzieć dodatkowe wsparcie artyleryjskie oraz uzgodnić współdziałanie z sąsiadem.

Teren po stronie wojsk własnych

Dogodnym do rozwijania natarcia jest kierunek Boguszew - Kol. Syców umożliwi on najszybsze wyjście w głąb rejonu obrony i uchwycenie ważnego obiektu jakim jest wzniesienie 122,4. Jego opanowanie zapewni przeciwnikowi możliwość oddziaływania ogniowego w całym rejonie obrony batalionu, zabezpieczy wprowadzenie kolejnych sił potęgujących natarcie oraz co uważam za najgroźniejsze zagrazi rozcięciem i odizolowaniem elementów ugrupowania batalionu.

Może również wykorzystać zabudowania ciągnące się wzdłuż drogi, pozostającej poza zasięgiem naszego ognia bezpośredniego i próbować dotrzeć do wzniesienia unikając podejmowania walki. Nie wykluczone, że w celu oślepienia naszych ogni artyleryjskich będzie ten manewr maskował ogniem własnej artylerii.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe wnioski najważniejsze z punktu widzenia trwałości obrony będzie utrzymanie wspomnianego wzniesienia 122,4 - dom z białą bramą dalej 1500. Następnie wsi Sowiny z węzłem dróg - drzewo dalej 800, dającej

doskonale warunki obrony, oraz zamykającej wejście na tym kierunku w rejon obrony batalionu. Stanowi ona również ważny węzeł drogowy dla manewru sił przeciwnika.

Dogodnym rejonem obrony dla kolejnego elementu jest usytuowana w głębi - drzewo dalej 2000 kol. Sowin. Jej położenie umożliwia powiązanie ogniem obiektów wskazanych wcześniej, umożliwia również osłonę ogniem wyjścia z walki sił pierwszorzutowych na prawo wzdłuż sadów dalej ściany lasu, na lewo po drodze „piaszczystej”.

Dogodne drogi manewru dla odwodu to droga utwardzona z Sowin wzdłuż ściany lasu dalej kol. Sowin, oraz droga polna przechodząca w drogę leśną krzak dalej obniżenie terenowe. Zarówno jedna jak i druga droga zapewniają skryte podejście do rubieży ataku.

Meldunek bojowy dowódcy 1 bz /wariant/

Panie Pułkowniku znajdujemy się w punkcie dowódczo obserwacyjnym dowódcy 1kz 11 bz, 150 m na zachód od drogi ADAMÓW – POREBY i 450 m na południe od punktu 174,4

Wskazują dozory:

Budynek z czerwonym dachem na północnym skraju osiedla LIPCE – Dozór 1 – 1500, lub Dozór „CZERWONY” - 1500. (kolejne dozory podobnie)

1. Położenie sił przeciwnika

a) Jednostki będące w styczności.

Przeciwnik siłami dwóch brygad dąży do opanowania ADAMOWA. Do chwili obecnej opanował rubież: płd. ROSTKI – 300m zachód osiedle RAJ – droga: Osiedle RAJ- osiedle LIPCE.

Na kierunku POREBY- ADAMÓW naciera 2BZ która ma aktualnie zaangażowane w walce dwa bataliony. Jej 21bz nacierający w kierunku: Dozór 1 - osiedle RAJ uzyskał największe powodzenie i opanował rubież: płd. skraj lasu RAJ - 300 m zachodni skraj zabudowań osiedla RAJ - skrzyżowanie ulic KOPERNIKA REJA. Batalion ma zaangażowane w walce w pierwszym rzucie dwie kompanie. Odwód batalionu kz na drodze: POREBY – Osiedle LIPCE, czołem 2000m ptn. osiedle LIPCE Kompania zatrzymana SOZ „LIPA”. Możliwość wprowadzenia kompanii do walki za ok. 60 min.

Działanie batalionu wspiera das ze SO w rejonie: Kol. POREBY

Wykryto SO kwsp w rejonie: wsch. Las LIPCE

(Podobnie pozostałe pododdziały przeciwnika w styczności)

b) Odwody przeciwnika, które mogą mieć wpływ na lokalną sytuację.

Ponadto wykryto kolumnę ok. 30 BWP na drodze: ŁAZIE – POREBY, prawdopodobnie podchodzące siły kolejnej brygady przeciwnika.

(Podobnie wszystkie znane i wykryte elementy przeciwnika)

c) Ocena sił przeciwnika, środków materiałowych, morale i jego prawdopodobną znajomość naszej sytuacji.

Oceńm że przeciwnik w wyniku poniesionych strat ok. 10% w pododdziałach pierwszego rzutu zmuszony będzie za ok. godzinę wprowadzić do walki odwody pierwszorzutowych batalionów. (itd.)

d) Prawdopodobny sposób jego dalszego działania.

Przewiduję, że w wyniku poniesionych strat, po opanowaniu siłami 2 i 4BZ ADAMOWA, dążyć będzie do wprowadzenia do walki kolejnej brygady uchwycenia, przesmyków międzyjeziornych i przejścia do obrony na dogodnej rubieży, prawdopodobnie wykorzystując wzgórze KOSCIUSZKI, płn. brzeg Jeziora KLIN i kanał „FLISAKÓW”.

2. Sytuacja własnych wojsk

a) Krótki opis i wyniki działań, przeprowadzony w okresie objętym meldunkiem

11 bz zgodnie z otrzymanym zadaniem broni ADAMOWA i przesmyku międzyjeziornego KLUKI. Skutecznie wzbrania przeciwnikowi opanowania miejscowości zatrzymując jego natarcie na przedpolach miasta.

Aktualnie pododdziały 11bz walczą na rubież: płn. KLUKI – zachód osiedle RAJ, droga: osiedle RAJ- osiedle LIPCE.

b) Położenie własnych elementów ugrupowania bojowego oddziałów(pododdziałów) wspomagających.

1kz z powodzeniem broni osiedla Raj. Zatrzymała natarcie przeciwnika na linii: skraj lasu RAJ 300 m zachodni skraj zabudowań osiedla RAJ- skrzyżowanie ulic KOPERNIKA REJA. Kompania nie użyła w walce swojego odwodu. Straty kompani 2 BWP zniszczone 1 uszkodzony, 5 zabitych 12 rannych.

(Podobnie pozostałe pododdziały i elementy ugrupowania)

c) Linie rozgraniczenia, położenie i zadania (o ile znane) jednostek sąsiednich jednostek.

Na prawo broni się 12bz. Linia rozgraniczenia wzdłuż płd. brzegu jeziora KLIN

Z tyłu, na stoku pagórka, przeszedł do obrony 13bcz – odwód brygady. Z zadaniem ostatecznego załamania natarcia przeciwnika na zajmowanej rubieży, oraz bycia w gotowości części sił do wsparcia działań mojego batalionu.

1das - wspiera walkę batalionu z rejonu: płd. KLUKI wykonał na korzyść batalionu SOZ: „BUK”, „LIPA”, „KLON” – wskazuje w terenie (tu należy wskazać

miejsca SOZ), oraz jest w gotowości do wyk. kolejnych dwu ogni zaporowych na rubieży (tu należy również wskazać miejsca SOZ).

3. Zabezpieczenie logistyczne

(Ogólne uwagi o sytuacji, jeśli są inne niż przewidywano, jeżeli mogą wpłynąć bezpośrednio na sytuację taktyczną).

4. Inne informacje

(Informacje nie występujące gdzie indziej).

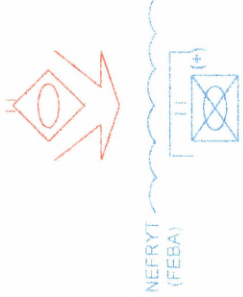
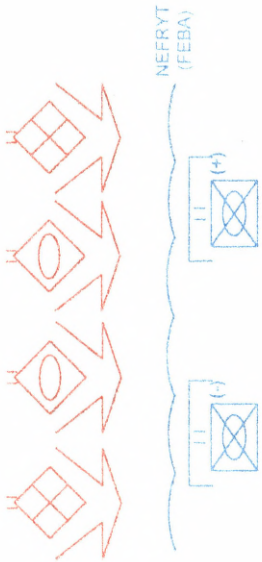
5. Własna ocena rozwoju sytuacji i zamiar działania

Zamierzam siłami pierwszorzutowych kompanii niedopuszczyć do wdarcia się przeciwnika w kompleks zabudowań ADAMOWA. W wypadku włamania się przeciwnika na jednym z kierunków, działaniem odwodu we współdziałaniu z kompaniami pierwszego rzutu w rejonie włamania wykonać kontratak i wypchnąć przeciwnika z miasta.

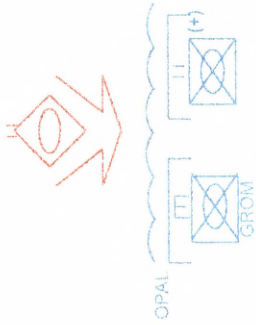
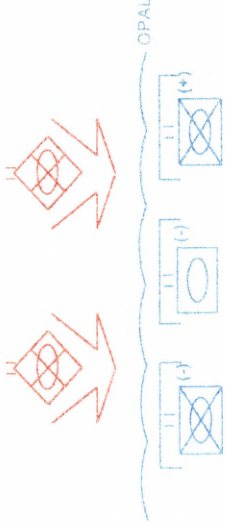
Prośby:

Proszę o ZO na skrzyżowanie ulic: 3 MAJA, FORTECZNA za ok. 5 min.

Tabela symulacji działań (wariant)

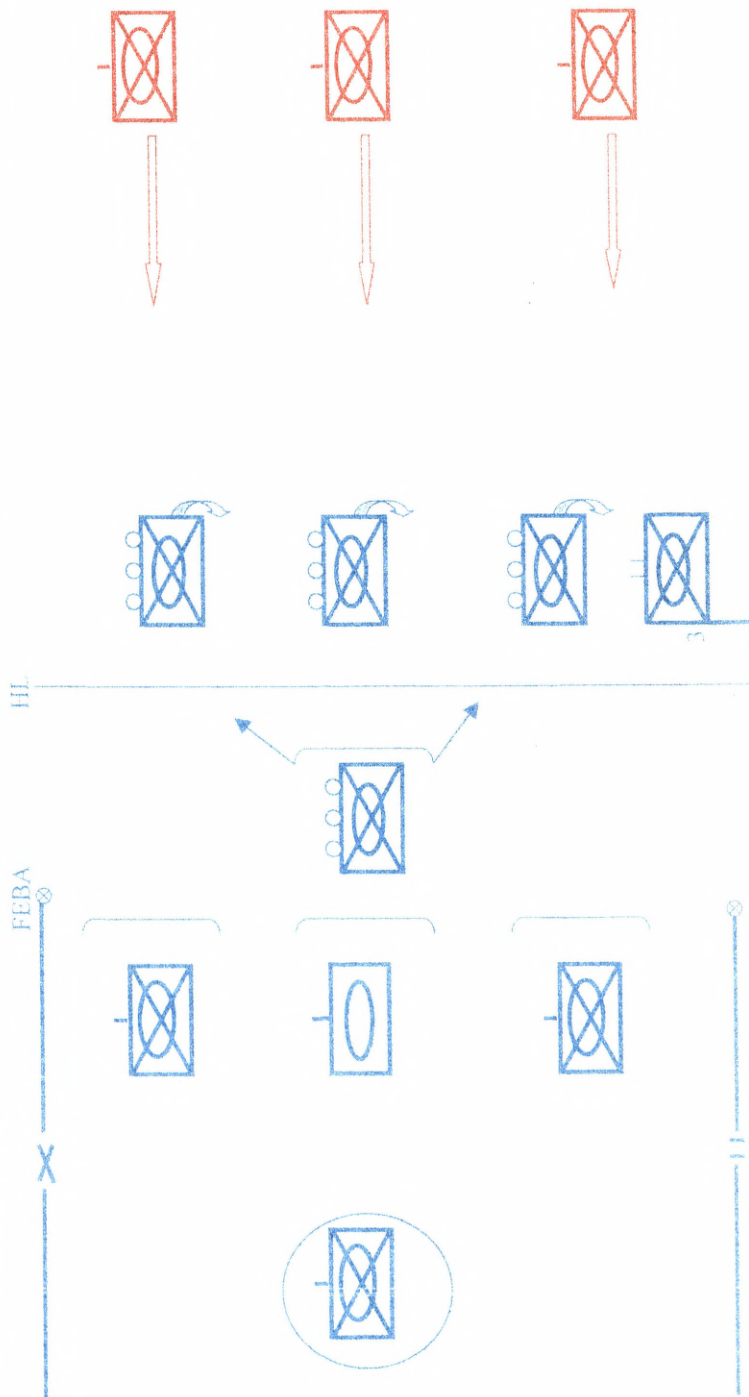
ETAP I – WALKA O PRZEDNIA LINIĘ OBRONY (PL NEFRYT)		KIERUNEK JACZEW – SULEJÓWEK
KIERUNEK JADÓW – WESOŁA		
Użyte siły	Przeciwnik	
	2BZ	
Potencjał	2BZ	31,0
	Przeciwnik	104,25
Stosunek sił		1 : 3,3
Tempo natarcia		0,75 km/h
Straty	2BZ	27,52% z 31,0 = 8,53
	Przeciwnik	42,86% z 104,25 = 44,68

ETAP II – WALKA O DRUGĄ LINIĘ OBRONY (PL POLONEZ)		KIERUNEK JACZEŹ – SULEJÓWEK
KIERUNEK JADÓW – WESOŁA		
Użyte siły	Przeciwnik	
	2BZ	
Potencjał	2BZ	75,6
	Przeciwnik	129,73
Stosunek sił		1 : 1,7
Tempo natarcia		0,5 km/h
	2BZ	22,24% z 37,47 = 8,33
Straty	Przeciwnik	46,82% z 40,8 = 19,10
		37,47
		40,8
		1 : 1,1
		0,5 km/h
		22,24% z 37,47 = 8,33
		46,82% z 40,8 = 19,10

ETAP III – WALKA O OSTATECZNĄ LINIĘ OBRONY (PL OPAL)		KIERUNEK JACZEW – SULEJÓWEK
KIERUNEK JADÓW – WESOŁA		
Użyte siły	Przeciwnik	
	2BZ	
Potencjał	2BZ	57,7
	Przeciwnik	69,4
Stosunek sił		1 : 1,2
Tempo natarcia		0,6 km/h
	2BZ	22,48% z 57,7 = 12,97
Straty	Przeciwnik	42,32% z 104,25 = 44,12
		28,24% z 29,14 = 8,23

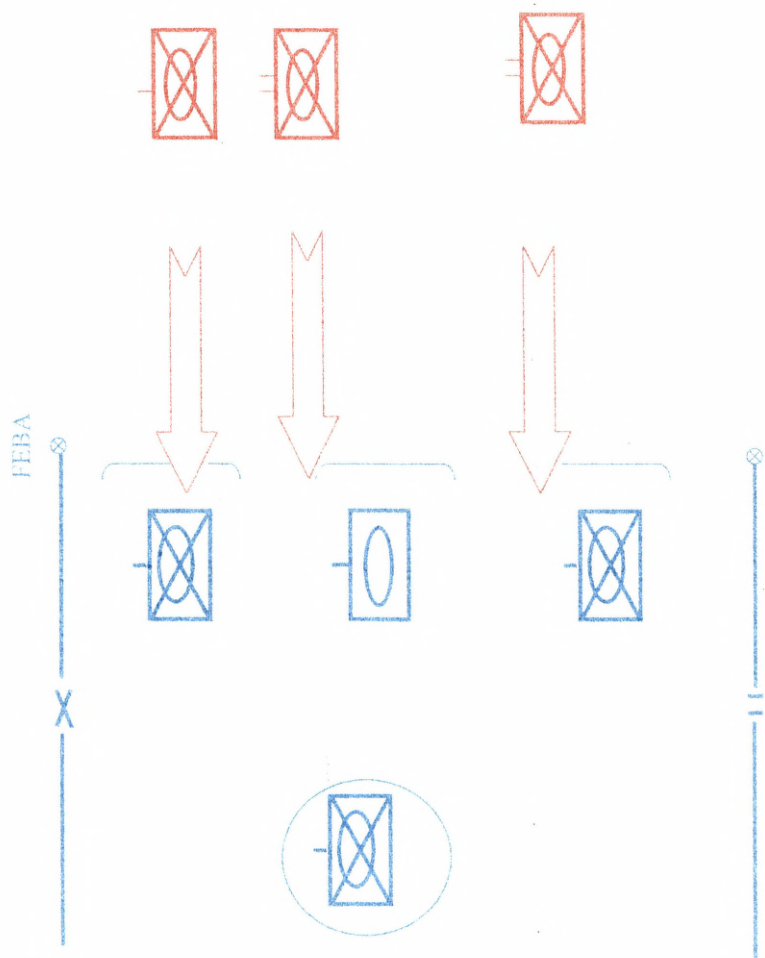
Oś czasowa działań

300500 – Godzina H
 Rozpoczęcie natarcia przez przeciwnika.
 Walki 3bz na pozycji przedniej

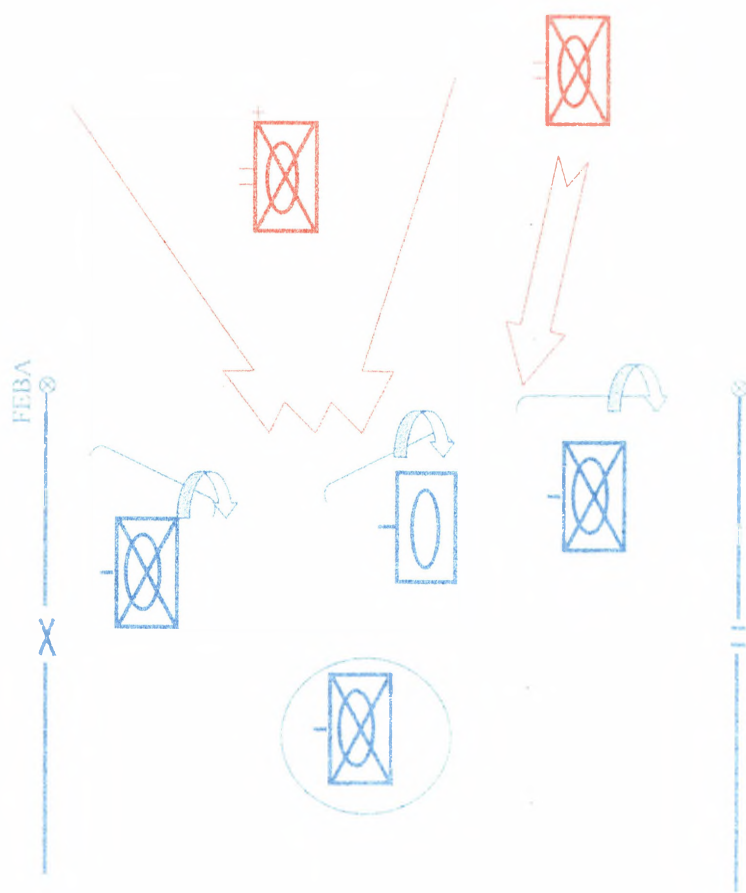
300800 H+3

Walka o utrzymanie pierwszej linii obrony

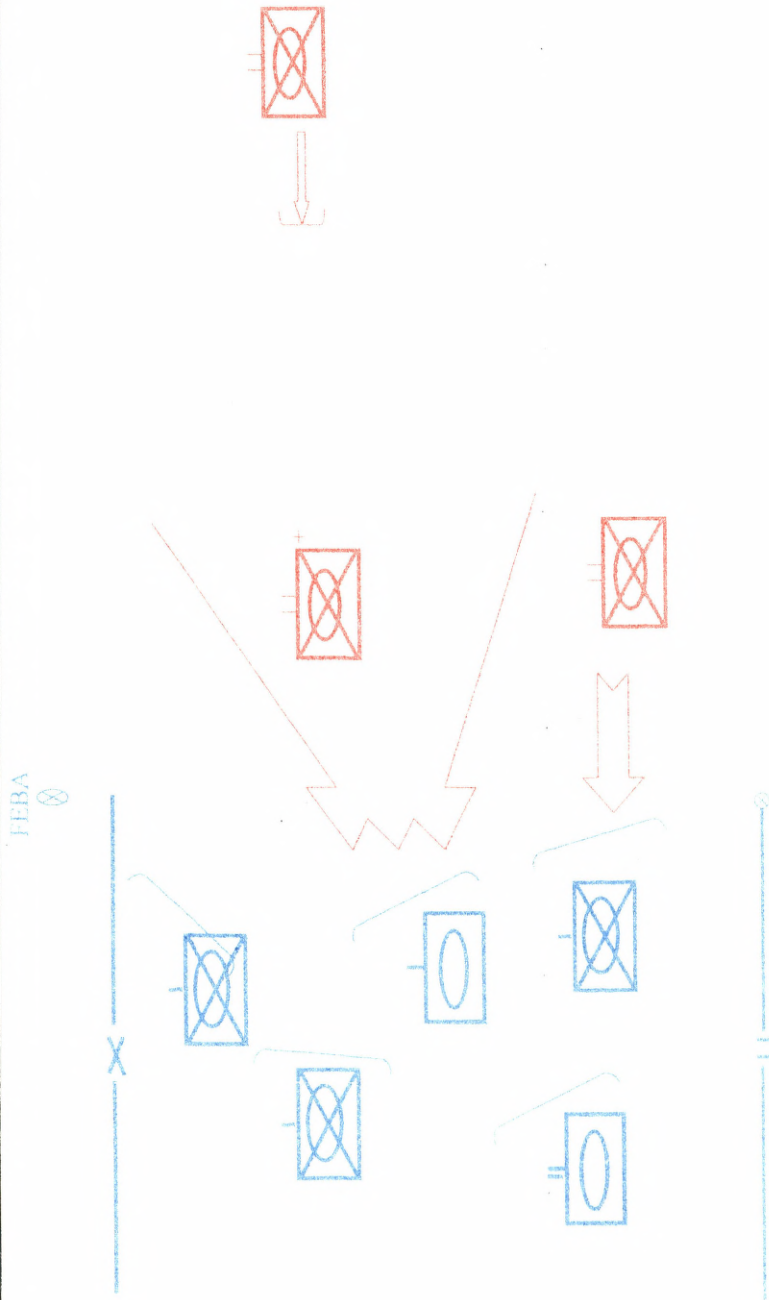
301000 H+5

Przełącznik uzyskał powołzenie
Kompanie pierwszego rzutu wycofują się na rubież ryglowe

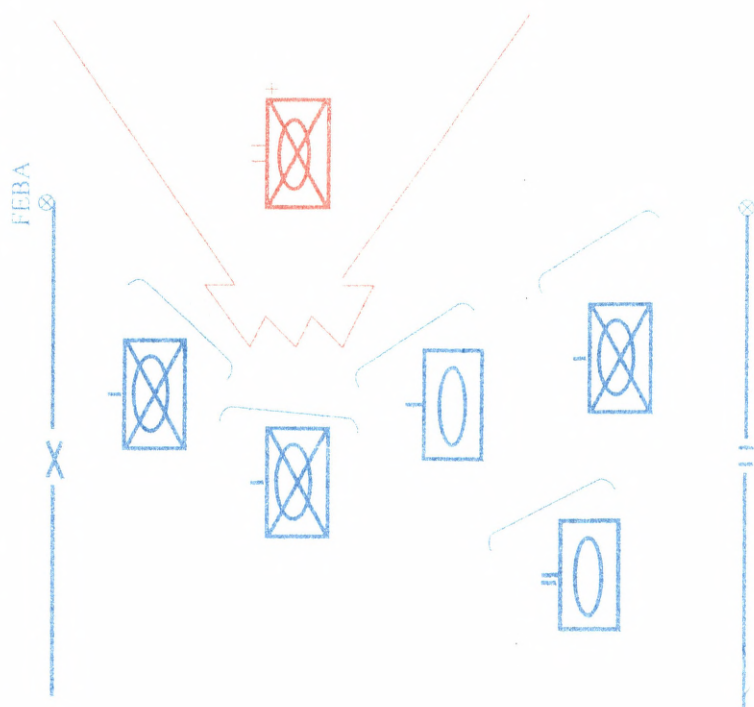
301200 H+7

Przeciwnik wprowadza odwody /bz/
Tempo natarcia słabnie
Odwód brygady przygotowuje się do wykonania kontrataku

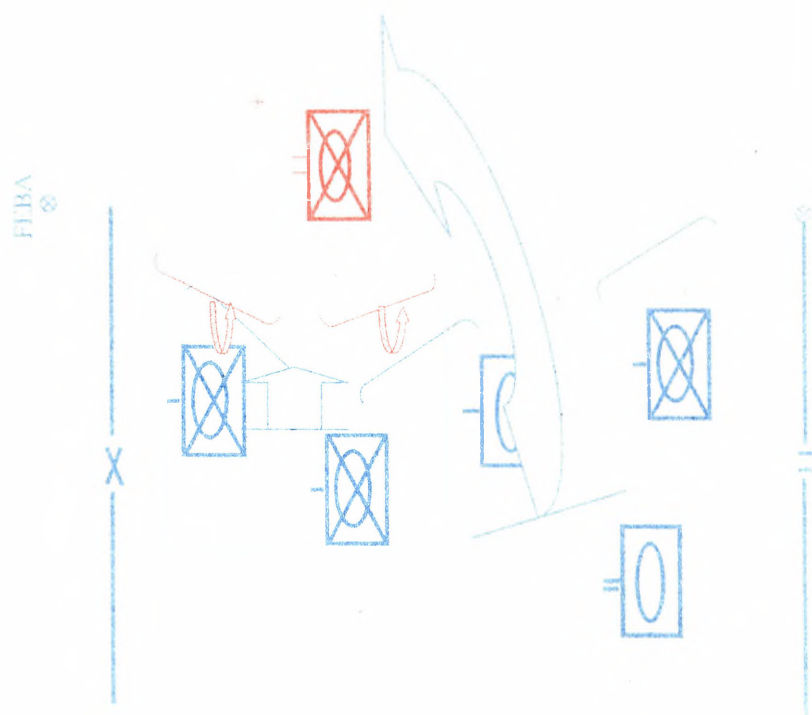
301300 H+8

Natarcie przeciwnika zostało zatrzymane
Odwody przeciwnika zostały zatrzymane
bez w gotowości do wykonania kontrataku

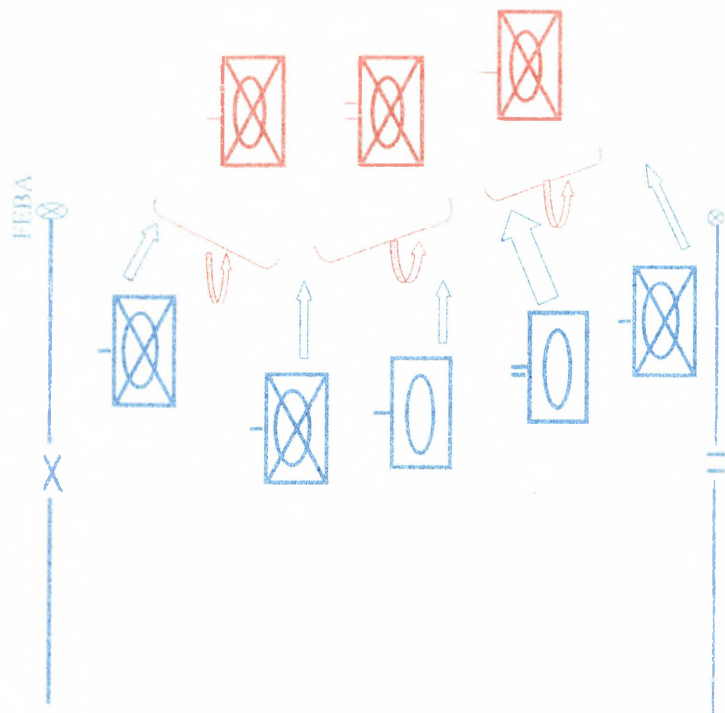
301400 H+9

Przejęcie odwodu brygady do kontrataku

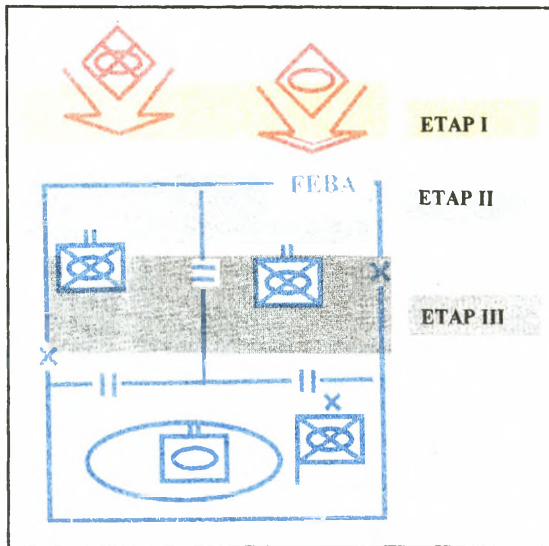

301600 H+11

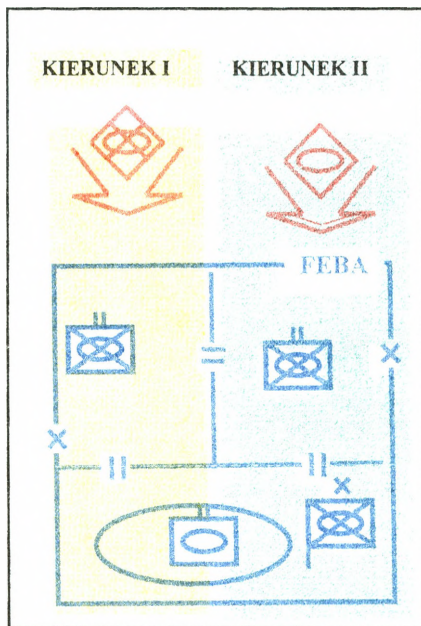
Przeciwnik wycofuje się
Batalion całością sił bierze udział w odtworzeniu przedniej linii obrony

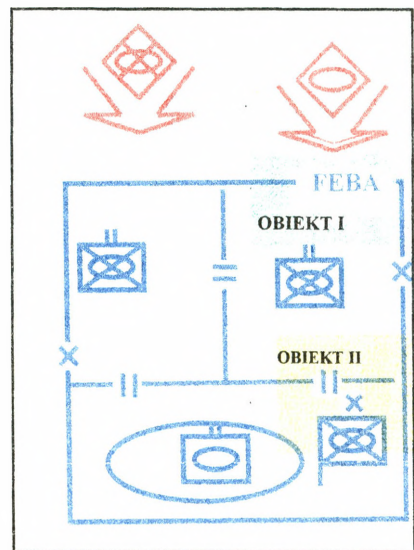
Graficzne zobrazowanie technik prowadzenia symulacji działań

Rys. 1. Schemat gry taktycznej w obronie technika etapów

Rys. 2. Schemat gry taktycznej w obronie technika kierunków

Rys. 3. Schemat gry taktycznej w obronie technika obiektów

PLAN REKONESANSU

Dowódcy 3BZ

1. Cel :

- ◆ Udokładnienie podjętej decyzji w terenie ze szczególnym uwzględnieniem etapu ostatecznego zatrzymania przeciwnika na PL AMETYST;
- ◆ postawienie zadań dla poszczególnych elementów ugrupowania bojowego;
- ◆ synchronizacja działań podczas zatrzymania przeciwnika i zabezpieczenia kontrataku przełożonego.

2. Czas: 30 minut**3. Organizacja:****a/ skład i wyposażenie grupy rekonesansowej:**

Nr grupy	Miejsce rekonesansu	Skład grupy	Środki		Uwagi
			Transportowe	Łączności	
Nr 1	500 m p1n-wsch ZELAŻÓW (6106)	- Dowódca brygady, - kier. zespołu planowania, - kier. zespołu rozpoznania, - dowódca das, - dowódca daplót, - dowódca ksap, - dowódca 33bz; - of. łącznikowy 1 BPanc.	WD osób funkcyjnych	środki łączności – rdst. pokładowe	

b/ ochrona grupy rekonesansowej:

- plz z 33bz, drplot S-2M z 3 bplot.

c/ organizacja wyjazdu grupy rekonesansowej :

- miejsce zbiórki – SD 3 BZ STARA WIEŚ 011400 MARZEC
- godzina wyjazdu – 011415 MARZEC

4. Treść pracy grupy rekonesansowej:

Nr punktu i miejsce pracy	Treść pracy w punkcie	Uwagi
1	2	3
Punkt pracy 500 m płn-wsch ŻELAZÓW (6106)	Wprowadzenie dowódcy: <i>podanie celu, zakresu i kolejności rozpatrywanych problemów</i> 1. ORIENTACJA TOPOGRAFICZNA – kier. ZP 2. TAKTYCZNA OCENA TERENU – kier. ZR 3. WSKAZANIE DOZORÓW – dowódca 3 BZ	Orientacja taktyczna
Punkt pracy 500 m płn-wsch ŻELAZÓW (6106)	4. UMIEJSCOWIENIE W TERENIE ZADANIA BRYGADY – - kier. ZP 5. OCENA PRZECIWNIKA NA KIERUNKU DZIAŁANIA – kier ZR 6. PRZEDSTAWIENIE ZAMIARU PROWADZENIA OBRONY – dowódca 3 BZ 7. SPRECYZOWANIE ZADAŃ W TERENIE DLA DOWÓDCY 33 bz – dowódca 3 BZ 8. UMIEJSCOWIENIE W TERENIE ELEMENTÓW UGRUPOWANIA BRYGADY I PRZEDSTAWIENIE ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ PRZEŁOŻONEGO NA KORZYŚĆ 33 bz – dowódca 3 BZ - dowódca das - dowódca daplót - dowódca ksap 9. SYNCHRONIZACJA DZIAŁAŃ W ETAPIE ZATRZYMANIA PRZECIWNIKA NA PL AMETYST I ZABEZPIECZENIE WEJŚCIA DO WALKI 1 BPanc	

OPRACOWAŁ:

Szef sztabu 3 BZ

Płk MODZELEWSKI

* Jeżeli jest taka potrzeba zagadnienia mogą być rozpisane szczegółowo. Dla celów dydaktycznych rozpisanie poszczególnych zagadnień z przykładami zawiera część opisowa rekonesansu.

Przedstawienie zamiaru walki podczas pracy w terenie

(przykład)

Panowie Oficerowie zadaniem brygady w tym rejonie jest: ostatecznie zatrzymać przeciwnika na rubieży (wskazać w terenie) i zabezpieczyć wejście do walki części sił 1BPanc, z kierunku (wskazać w terenie), z rubieży (wskazać w terenie).

Moją myślą przewodnią jest poprzez działania opóźniające w rejonie sił przestłaniania, następnie obronę w głównym rejonie ostatecznie, zatrzymać przeciwnika na rubieży (wskazać w terenie) przez co stworzyć warunki do wykonania kontrataku siłami przełożonego.

W związku z tym w pierwszym etapie działań część sił 32 bz będzie prowadzić działania opóźniające na kierunku (wskazać w terenie). Od linii OPAL (wskazać w terenie) walkę obronną przejmują pododdziały pierwszego rzutu (31 bcz, 33bz), dążąc do zatrzymania przeciwnika na przedniej linii obrony – FEBA (wskazuje w terenie).

W przypadku włamania się przeciwnika w głąb ugrupowania, siły na kierunku włamania zajmują pozycję obrony w głębi, gdzie ostatecznie zatrzymują przeciwnika. Rubież ostatecznego zatrzymania ... (wskazać w terenie). W pierwszym etapie działań brygada będzie działać w ugrupowaniu jeden rzut z odwodem oraz zgrupowaniem w rejonie sił przestłaniania. Siły główne obrony stanowić będą na prawo 31 bcz na lewo 33bz, odwód część sił 32 bz. W rozpatrywanym etapie walki brygada ugrupowana będzie w jeden rzut z odwodem.

Precyzowanie zadań w terenie

Zadanie- przykład

Panowie oficerowie, stawiam zadanie bojowe!

2 batalion zmechanizowany ze środkami wzmocnienia wejść do walki w kierunku Wielgolas - Kiczki II. Uderzeniem z rubieży wskazanej na rekonesansie rozbić przeciwnika w czołowych punktach oporu. Następnie nacierać dalej w kierunku (wskazuje w terenie), wyjść na skrzydło punktu oporu przeciwnika broniącego Krzakówka i wspólnie z 1bz rozbić przeciwnika i opanować Chrobot. Linie rozgraniczenia -jak wskazywałem na rekonesansie. Pozostałe zadania cząstkowe realizować zgodnie z wcześniej otrzymanym zadaniem.

Szefowie rodzajów wojsk i służb! Na korzyść 2 batalionu zmechanizowanego realizować przedsięwzięcia ustalone podczas rekonesansu i wynikające z zadania.

Zadanie- przykład

(1) 2 bz ALFA

- (a) Po odtworzeniu gotowości bojowej i przyjęciu odpowiedniego ugrupowania, wejść do walki z LD ZIELONA w H.*
- (b) We współdziałaniu z 2 bz ZT BETA i 6 BZ rozbić obronę pierwszorzutowych pododdziałów przeciwnika i do H + 4 opanować obiekt Stanisławów, gdzie zabezpieczyć wejście do walki zgrupowania GAMMA.*
- (c) Przejść do działania, jako odwód i do H+ 9 odtworzyć zdolność bojową.*
- (d) W H+ 9 od PL ŻÓŁTA przejąć walkę i we współdziałaniu z 3 bcz, opanować obiekt Grzmiąca, zachowując zdolność do odparcia zwrotu zaczepnego przeciwnika.*

Zadanie – przykład

OPpanc w ogniowym przygotowaniu ataku od H-90 z rubieży „Zapora” zniszczyć czołgi i pojazdy opancerzone w punktach oporu „ogórek” i „pomidor”. Od H+40 przemieścić się na kierunku 2 batalionu wzdłuż osi Kliki-Osiek, być w gotowości do odparcia kontrataku przeciwnika wspólnie z OZap i pododdziałami 2 batalionu z linii nr 1 i 2 w miejscu(jak na rekonesansie) zgodnie z otrzymanym zadaniem.

Zadanie - przykład.

Precyzuję zadanie!

1 bz bronić nakazanego rejonu, przednią linię obrony rozbudować na rubieży zgodnie z ustaleniami. W przypadku włamania się przeciwnika w głąb obrony, zatrzymać natarcie przeciwnika na linii ZIELONA i stworzyć dogodne warunki do wykonania kontrataku odwodem brygady. Realizacja pozostałych zadań cząstkowych, zgodnie z ustaleniami rekonesansowymi i wcześniej otrzymanym zadaniem. Czy w zakresie dokonanych zmian i otrzymanego zadania wszystko jest zrozumiałe? (...) Realizować!

Układ
pracy w terenie dowódcy brygady podczas rozwiązywania sytuacji dynamicznej
(wariant)

Lp.	Treść pracy	Wykonawca
1.	Orientacja topograficzna (w razie konieczności)	Dowódca pododdziału ze styczności
2.	Taktyczna ocena terenu (w razie konieczności)	
3.	Meldunek dowódcy pododdziału ze styczności (na kierunku którego znajdujemy się):	
4.	a) wskazuję dozory..... b) otrzymałem zadanie..... c) w chwili obecnej mam zaangażowane w walce....(np. dwie kompanie); d) w odwodzie posiadam.....mogę go użyć za(czas reakcji odwodem); e) poszczególne elementy mojego ugrupowania znajdują się w następującym położeniu.....(z elementami specjalistycznymi i przydzielonymi – jakie prowadzą działania – naciera, broni się, opóźnia, itd.); f) istnieje zagrożenie, iż.....(np. przeciwnik rozetnie ugrupowanie obronne na styku.....lub przeciwnik wyjdzie na skrzydło mojego batalionu lub zagrożona jest rubież wyprowadzenia k/ataku przełożonego, która znajduje się w moim rejonie odpowiedzialności); g) w zaistniałej sytuacji zdecydowałem..... h) proszę o	
5.	Sytuacja u sąsiadów pododdziału ze styczności	
6.	Sytuacja z odwodami brygadowymi (miejsce rozmieszczenia, możliwość i czas reakcji).	
7.	Wariant oceny zagrożenia (szczegółowo na kierunku rozgrywania sytuacji dynamicznej): a) oceniam (czas) b) liczę się z możliwością (czas); c) za najgroźniejsze uważam (czas).	
8.	W zaistniałej sytuacji przed brygadą stoją następujące problemy: Problem 1 -np. jak nie dopuścić do rozcięcia ugrupowania pierwszorzutowych batalionów? Problem 2 - np. jak nie dopuścić do uchwycenia przez przeciwnika planowanej rubieży wyprowadzenia k/ataku przez brygadę?	S-3(B)
9.	Propozycje reakcji na zaistniałe problemy	S-3(B), oficerowie rodzajów wojsk
10.	Zdecydowałem (decyzja w zakresie reakcji na zagrożenia – rozwiązania problemów brygadowych)	Dca brygady
11.	Postawienie zadań elementom ugrupowania bojowego brygady, które będą reagować.	Dca brygady
12.	Koordynacja działań tych elementów ugrupowania bojowego	Dca brygady

SYTUACJA DYNAMICZNA W OBRONIE
(wariant analizy problemu i przykład rozwiązania)

Czas operacyjny: 151200 MAJ

Walka z przeciwnikiem wychodzącym na skrzydła i tyły broniącego się zgrupowania taktycznego.

W etapie obrony, sytuacja dynamiczna dotyczy rozwiązania problemu taktycznego wyrażonego w postaci pytania:

Jak nie dopuścić do pokonania przez przeciwnika przesmyku w WYDMINACH i wyjścia na tyły broniącego się 22 bz?

2 BZ otrzymała zadanie:

1. Przejąć odpowiedzialność za zwalczanie przeciwnika od linii AMETYST.
2. Zabezpieczyć wyjście z walki 10 BZ z obszaru sił osłony.
3. Bronić nakazanego rejonu jak Ankes C.
4. Zerwać operację zaczepną przeciwnika najdalej na linii OPAL.
5. Być w gotowości do zabezpieczenia wejścia do walki zgrupowania taktycznego z odwodu dcy 1 DZ z linii BIAŁA.

Czas operacyjny H+4 (licząc, że H jest na linii FEBA), czyli 151200 MAJ.

W wytworzonej sytuacji, o 08.00 15 maja, na broniący się 22 bz uderzył przeciwnik w sile dwóch batalionów z 20 BZ i dwóch batalionów z 21 BZ. Uzyskując największe powodzenie na kierunku: PIETRASZE – TALKI (na styku pomiędzy 22 i 23 bz).

O godzinie 1200, wysadził GDSz w sile plutonu szturmowego na obiekt RANTY, przez co zablokował linię wejścia do walki odwodu dcy 1 DZ. Uderzenie na połączenie wykonuje jednak kz z 210bcz na kierunku MAZUCHÓWKA – RANTY.

Na lewo od przesmyku WYDMINY, na kierunku jez. Wydmieńskiego, do natarcia przeszły siły około dwóch kompanii zmechanizowanych, jednak zostały chwilowo zatrzymane na narzutowym polu minowym pld. wsch. Jez. WYDMIŃSKIE.

Jedna kz z 211 bz, jako **OW**, przeniknęła w rejon tyłowy 22 bz. Do pościgu za OW, dowódca 22 bz użył jeden ze swoich odwodów.

Przeciwnik **ma możliwość spotęgowania** uderzenia bcz i bz za około 1,5 godziny.

W zaistniałej sytuacji, dowódca 22 bz posiada zaangażowane w walce większość sił i w gotowości do użycia dwa małe odwody, każdy w sile plutonu. Jeden rozmieszczony w rejonie płd. wsch. LIPIŃSKIE, drugi – zach. KRUKLIN.

Na prawo, 23 bz skutecznie blokuje przeciwnika na przesmyku STARE JUCHY.

Na lewo, natarcie przeciwnika zostało zatrzymane na rubieży płn. wsch. Jez. KRUKLIN.

Istnieje zagrożenie, iż:

1. przeciwnikowi uda się połączyć z GDSz w obiekcie RANTY,
2. okrążyć broniące się siły w rejonie WYDMINY,
3. a 22 bz nie utrzyma linii OPAL, przez co zostaje zagrożone wykonanie zadania przez brygadę.

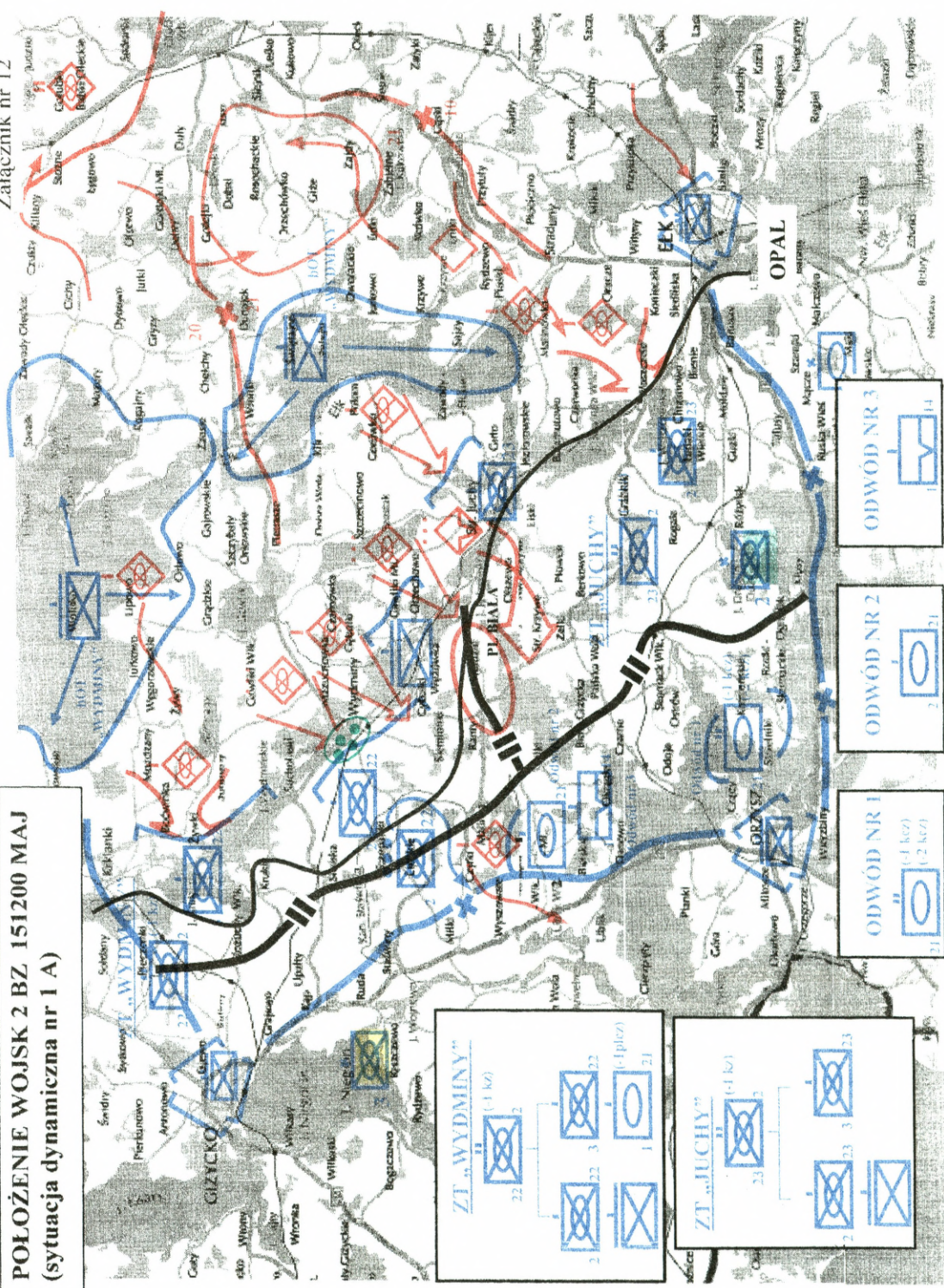
Sytuacja w odwodach batalionowych:

- 1 pl 3 kz rozmieszczony w rejonie m. KRUKLIN (zbyt daleko by móc skutecznie zareagować);
- 2 plz 3 kz prowadzi pościg za OW przeciwnika w rejonie SZCZEPANKI.

Przykładowe reakcje w zaistniałej sytuacji:

1. Użyć 3 plz z 3 kz do zablokowania desantu w rejonie m. RRANTY.
2. Należy dążyć do zniszczenia przeciwnika czasowo zatrzymanego na polu minowym w rejonie płn. WYDMINY.
3. Wzmocnić obronę w rejonie WYDMINY
4. Dokonać manewru siłami 23 bz w celu zniszczenia przeciwnika w obiekcie RANTY i odzyskać PL BIAŁA.

POŁOŻENIE WOJSK 2 BZ 151200 MAJ
(sytuacja dynamiczna nr 1 A)

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. POTRZEBY I ZAKRES PRACY W TERENIE	5
1.1. Warunki fizyczno-geograficzne środowiska walki	6
1.2. Ogólne założenia rekonesansu	10
1.3. Planowanie i organizacja rekonesansu	13
1.4. Przygotowanie do pracy w terenie	15
2. ORIENTOWANIE TOPOGRAFICZNE	18
3. TAKTYCZNA OCENA TERENU	24
3.1. Właściwości taktyczne terenu	24
3.2. Ocena terenu podczas przygotowania obrony	26
3.3. Ocena terenu podczas przygotowania natarcia	27
4. ORIENTOWANIE TAKTYCZNE	28
5. PRZEBIEG REKONESANSU	30
5.1. Praca w terenie po analizie zadania	30
5.2. Praca w terenie po opracowaniu wariantów działania	31
5.3. Gra taktyczna w terenie	33
5.4. Praca w terenie po podjęciu decyzji	35
6. STAWIANIE (PRECYZOWANIE) ZADAŃ	39
7. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW TAKTYCZNYCH PODCZAS SYTUACJI DYNAMICZNYCH	40
ZAKOŃCZENIE	43
BIBLIOGRAFIA	44
Spis rysunków:	45
Spis załączników:	46

Publikacje

Akademii Obrony Narodowej

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa,
tel. 681 40 55, tel./faks 681 37 52

- S. Bartosiewicz, M. Mróz – Zaopatrywanie jednostek wojsk lotniczych i obrony powietrznej w techniczne środki materiałowe techniki naziemnej – 7,00 zł
- Bezpieczne niebo. Materiały z konferencji naukowej – 14,00 zł
- J. Bienkowski, R. Stępień (red.) – Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej – 16,00 zł
- H. Binkowski (red.) – OBWE w procesie umacniania bezpieczeństwa europejskiego – 16,00 zł
- A. Bujak – Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO – 10,00 zł
- W. Chojnacki – Socjologiczne aspekty tendencji instytucjonalno-organizacyjnego rozwoju wojska – 16,00 zł
- R. Chrobak i in. – Działania bojowe dywizji – 15 zł
- M. Cieślarczyk, P. Krawczyk, Z. Korulczyk – Poradnik metodyczny autorów prac kwalifikacyjnych – 8,00 zł
- M. Cieślarczyk, M. Chojnacki, A. Radomyski – Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w siłach zbrojnych (SP) RP – 13,00 zł
- M. Cieślarczyk (red.) – Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki – 13,00 zł
- A. Ciupiński, M. Zając (red.) – Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym – 17 zł
- A. Ciupiński (red.) – Dyplomacja wielostronna – 25,00 zł
- A. Ciupiński – Podstawowe elementy polityki bezpieczeństwa i obrony RP – 15,00 zł
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – Wczesne ostrzeżenie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego – 7,00 zł
- A. Ciupiński, H. Binkowski, A. Legucka – Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych – 30,00 zł
- T. Compa – Zarządzanie przestrzenią powietrzną – 10,00 zł
- J. Czaja – Stolica apostolska wobec integracji europejskiej – 15,00 zł
- K. Czajka – Użycie artylerii w obronie oddziału – 8,00 zł
- P. Daniluk – Radiostacje pola walki – 10,00 zł
- A. Dawidczyk – Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w. – 9,00 zł
- P. Dela, J. Wolejszo – Wsparcie komputerowe ćwiczeń wojskowych 16 zł
- Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych (praca zbiorowa) – 15,00 zł
- W. Drażczyk – Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych – 9,00 zł
- A. Fellner – Zautomatyzowane systemy kontroli ruchu lotniczego przestrzeni powietrznej – 20,00 zł
- M. Flemming – Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 45,00 zł
- P. Gawliczek, J. Pawłowski – Zagrożenia asymetryczne – 14,00 zł
- M. Gąska, A. Ciupiński – Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 21,00 zł
- A. Glen, W. Marud – Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny – 18,00 zł
- J. Gotowała – Lotnictwo XXI wieku – 11,00 zł
- J. Groskrejc – Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów – 10,00 zł
- J. Halik – Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej – 15,00 zł
- J. Halik, J. Wolejszo – Ćwiczenia wojskowe sił zbrojnych RP w aspekcie interoperacyjności w ramach NATO – 14,00 zł
- M. Huzarski (red.) – Taktyka ogólna wojsk lądowych – 21,00 zł
- K. Jałoszyński – Terroryzm antyizraelski – 12,00 zł
- K. Jałoszyński – Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce? – 12,00 zł
- K. Jałoszyński – Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych – 12,00 zł
- J. Janczak – Zakłócanie informacyjne – 12,00 zł
- Cz. Jarecki – Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacji – 13,00 zł
- T. Jemiolo – Globalizacja. Szanse i zagrożenia – 8,00 zł
- T. Jemiolo, K. Malak (red.) – Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej – 25,00 zł
- A. Józwiak, Cz. Marcinkowski – Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych – 18,00 zł
- M. Juszczyk – Wsparcie działań przez państwo gospodarza – 14 zł
- L. Kanarski, P. Gawliczek – Przywództwo w armiach NATO – 9,00 zł
- L. Kanarski, B. Rokicki (red.) – Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych – 24,00 zł
- J. Kardas, K. Loranty – Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej – 12,00 zł
- J. Kardas, K. Loranty – Instytucjonalizacja przygotowania obronnego kadr administracji – 15,00 zł
- J. Karpowicz, Z. Chojnacki – Bezpieczeństwo lotów – 10,00 zł
- J. Karpowicz, E. Cieślak – Lotnictwo wsparcia w sojusznicznych działaniach powietrznych – 17 zł
- J. Karpowicz, K. Kozłowski – Bezzałogowe statki powietrzne i miniaturowe aparaty latające – 18 zł
- J. Karpowicz – Współczesne konstrukcje lotnicze – 20,00 zł

- Cz. Kącki – Siły wielonarodowe do misji pokojowych – 15 zł
- Cz. Kącki – Izrael. Jego wpływ na rozwój sytuacji w regionie Bliskiego Wschodu – 15,00 zł
- Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych (praca zbiorowa) cz.I – 14 zł, cz.II – 8 zł, cz.III. – 12 zł
- W. Kitler (red.) – Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP – 25,00 zł
- W. Kitler – Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System (rozprawa habilitacyjna) – 24,00 zł
- W. Kitler – Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych – 14,00 zł
- Z. Klawitter – Rola i zadania zespołu wsparcia personalnego na stanowisku dowodzenia BZ/BPanc – 7,00 zł
- T. Kochański – Logistyka międzynarodowa – 12,00 zł
- T. Kochański – Logistyka jako koncepcja zintegrowanego zarządzania – 18,00 zł
- T. Kochański, S. Kurek – Konkurencyjność przedsiębiorstw – 15 zł
- M. Koziński – Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym – 10,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo w operacjach połączonych – 7,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo wojsk lądowych w operacjach połączonych – 8,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo w bojowym poszukiwaniu i ratownictwie – 8,00 zł
- J. Kręćkij – Współczesne kierowanie wojskami. Proces dowodzenia – 12,00 zł
- J. Kręćkij – Metodyka pracy sekcji dowodzenia oddziału i związku taktycznego – 13,00 zł
- J. Kręćkij – Wybrane problemy kierowania zgrupowaniami wielonarodowych sił połączonych – 14,00 zł
- R. Kwećka, M. Gryga – Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń – 15,00 zł
- K. Kubiak – Transport wojsk i ładunków wojskowych drogą morską przy użyciu statków handlowych – 12,00 zł
- Ł. Łukaszuk – Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa – 20,00 zł
- Ł. Łukaszuk – Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego – 20,00 zł
- Ł. Łukaszuk – Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa – 20,00 zł
- T. Majewski – Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych – 9,00 zł
- T. Majewski – Kierownik – dowódca w organizacji – 12,00 zł
- T. Majewski – Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych – 8 zł
- T. Majewski i in. – Planowanie w organizacji – 9 zł
- K. Malak – Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi – 18,00 zł
- J. Marczak (red.) – Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP – 20,00 zł
- M. Marszałek – Siły powietrzne w operacjach ewakuacyjnych (według poglądów amerykańskich) – 13 zł
- M. Marszałek, A. Radomyski – Metodyka pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia brygady raketowej sił powietrznych – 25,00 zł
- Z. Maślak – Podstawy teorii informacji obrony powietrznej – 10,00 zł
- Z. Maślak (oprac.) – Informacje w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- M. Michalec (oprac.) – Kierunki rozwoju rosyjskiej myśli teoretycznej i praktyki w zakresie użycia lotnictwa w walce – 14,00 zł
- J. Michniak (red.) – Projektowanie struktury organizacyjnej dowództwa brygady zmechanizowanej (pancernej) – 12,00 zł
- J. Michniak – Stanowiska dowodzenia w wojskach lądowych – 10 zł
- G. Nowacki – Informacja w walce zbrojnej. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- G. Nowacki – Strategiczne siły jądrowe wybranych państw – 14,00 zł
- G. Nowacki – Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej – 8,00 zł
- G. Nowacki (red.) – Militaryzacja kosmosu – 17,00 zł
- A. Nowak – Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych – 12,00 zł
- E. Nowak – Gospodarowanie zasobami majątkowymi – 15,00 zł
- M. Obrusiewicz – Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF – 12,00 zł
- M. Obrusiewicz – Geneza i prognoza kooperatywnych stosunków wojskowych końca XX i początku XXI w. na tle bezpieczeństwa europejskiego – 15 zł
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – Umędzynarodowiony konflikt wewnętrzny – 20,00 zł
- M. Pelc, M. Juszczak – Matematyka – 25 zł
- J. Płaczek – Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000 – 20,00 zł
- J. Płaczek (red.) – Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia – 25,00 zł
- Podróż studyjna w systemie edukacji oficerów w AON. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- A. Polak – Wybrane zagadnienia obrony wybrzeża w Polsce (1920–2002) – 16,00 zł
- A. Polak – Teoria grup operacyjnych w polskiej sztuce wojennej okresu międzywojennego – 30,00 zł
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów (praca zbiorowa) – 35,00 zł (dwa tomy)
- K. Przeworski – Ewakuacja jako sposób ochrony ludności – 7,00 zł
- Pułk przeciwlotniczy w działaniach operacyjnych (praca zbiorowa) – 20,00 zł
- A. Radomyski – Metody i treść pracy zespołu OPL na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej – 18,00 zł
- A. Skrabacz – Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w. – 15,00 zł
- J. Skrzyp (red.) – Informator geograficzny o państwach kandydujących do Sojuszu Północnoatlantyckiego – 14,00 zł

- J. Skrzyp, Z. Lach – Informator geograficzny. Państwa członkowskie NATO – 20,00 zł
- Z. Skwarek – Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania – 13,00 zł
- K. Słaboń – Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980-1988) – 10,00 zł
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego (praca zbiorowa) – 15,00 zł
- Słownik terminów z zakresu psychologii (praca zbiorowa) – 10,00 zł
- Słownik pojęć sojuszniczej obrony powietrznej (praca zbiorowa) – 12,00 zł
- H. Spustek – Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego – 8,00 zł
- Z. Stachowiak – Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych) – 9,00 zł
- Z. Stachowiak, J. Płaczek (red.) – Wybrane problemy ekonomiki bezpieczeństwa – 30,00 zł
- R. Stępień (red.) – Edukacja w wyższych szkołach wojskowych – 21,00 zł
- M. Strzoda (red.) – Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania – 7,00 zł
- M. Strzoda – Słownik nazw, skrótów i akronimów państw, instytucji, dowództw, jednostek organizacyjnych i osób funkcyjnych – 8 zł
- J. Suwart – Zarys obrony cywilnej w Polsce w latach 1920–1996 – 30,00 zł
- R. Szpyra – Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw – 15,00 zł
- Środki dowodzenia (praca zbiorowa) – 12 zł
- E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.) – Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo – 20,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane problemy procesu planowania i rozliczania działalności szkoleniowej na szczeblach taktycznych w SZ RP – 16 zł
- J. Wolejszo – Trening sztabowy dowództw szczebla taktycznego SZ RP – 17,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane aspekty projektowania struktury organizacyjnej zespołu dowodzenia stanowiska dowodzenia brygady zmechanizowanej – 11,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane problemy przygotowania i realizacji ćwiczeń sojuszniczych NATO – 16 zł
- J. Wolejszo, Z. Fiolna – Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerią) w obronie – 12,00 zł
- J. Wolejszo, Z. Fiolna – Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerią) w marszu – 15,00 zł
- Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa. Materiały z seminarium – 20,00 zł
- Wojsko wobec polskiego października'56. Rezolucje, uchwały, listy (wybór, wstęp i opracowanie: E. J. Nalepa) – 30,00 zł
- J. Wojtasik (red.) – Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku – 27,00 zł
- J. Wojtasik (red.) – Od Żółkiewskiego i Kosińskiego do Piłsudskiego i Petlury. Z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVI do XX wieku – 20,00 zł
- M. Wrzosek – Działania rozpoznawcze na obszarze kraju – 10 zł
- M. Wrzosek – Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznania – 17 zł
- Wsparcie informacyjne obrony powietrznej. Materiały z sympozjum naukowego – 18 zł
- Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej AON – Ewolucja dla postępu. Materiały z konferencji – 18 zł
- E. Zabłocki – Współczesne siły powietrzne – 13,00 zł
- S. Zalewski – Służby specjalne w państwie demokratycznym – 11,00 zł
- Założenia operacyjne do doktryny zasadniczej sił powietrznych (praca zbiorowa) – 10,00 zł
- L. Zapala – W rembertowskiej Alma Mater. Wspomnienia – 18,00 zł
- B. Zdrodowski, M. Marszałek – Operacje pozawojenne sił powietrznych – 16,00 zł
- J. Zieliński (red.) – Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej – 14,00 zł
- J. Zieliński – Wojska lądowe jako rodzaj sił zbrojnych – 14 zł
- J. Zuziak – Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997 – 25,00 zł

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie
